

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

DIDAKTICKÁ APLIKACE DĚJIN MANĚTÍNA NA 1. STUPNI ZŠ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Veronika Šimánová

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: Mgr. Eva Mušková, Ph.D.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, 10. 4. 2014

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Evě Muškové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za cenné rady a připomínky.

Dále děkuji Mgr. Věře Janouškovcové a Mgr. Jaroslavě Uhrové za vstřícnost, ochotu a pomoc při realizaci mé hledačky.

Obsah

1. Úvod	9
2. Teoretická část	10
2.1. Historický vývoj města	10
2.1.1. Poloha, název města	10
2.1.2. Johanité v Manětíně	11
2.1.3. Manětín v době husitské a předbělohorské	12
2.1.4. Lažanští v Manětíně	14
2.1.5. Hospodářský a společenský vývoj města od konce 19. století do současnosti	19
2.1.5.1. Manětín od konce 19. století do 2. světové války	19
2.1.5.2. Manětín v období 2. světové války	20
2.1.5.3. Od padesátých let do současnosti	20
2.1.5.4. Vývoj manětínského školství	21
2.2. Významné historické a kulturní památky města	23
2.2.1. Zámek	23
2.2.1.1. Historie zámku	23
2.2.1.2. Zámek po konfiskaci	24
2.2.1.3. Expozice zámku	24
2.2.1.4. Zámecký park	25
2.2.2. Kostel sv. Jana Křtitele	26
2.2.3. Kostel sv. Barbory	27
2.2.4. Barokní plastiky v Manětíně	30
2.2.4.1. Sousoší nejsvětější trojice	30
2.2.4.2. Socha Piety	31
2.2.4.3. Socha Trpícího Krista	31
2.2.4.4. Socha sv. Jana Křtitele	31

2.2.4.5. Kašna se sv. Václavem	32
2.2.4.6. Kašna se sv. Floriánem	32
2.2.4.7. Socha Spravedlnosti	32
2.2.4.8. Socha Síly	32
2.2.4.9. Socha Víry	33
2.2.4.10. Socha Lásky	33
2.2.4.11. Socha Naděje.....	33
2.2.4.12. Socha Umírněnosti, Opatrnosti	33
2.2.4.13. Socha Moudrosti	34
2.2.4.14. Socha Štěstěny.....	34
2.2.4.15. Socha Aeskulapa	34
2.2.4.16. Socha Léto.....	34
2.2.4.17. Socha Hypnos.....	34
2.2.4.18. Socha Zima.....	35
2.2.4.19. Socha sv. Otýlie.....	35
2.2.4.20. Socha sv. Martina.....	35
2.2.4.21. Socha Karla Boromejského.....	36
2.2.4.22. Socha sv. Raymunda	36
2.2.4.23. Socha Immaculaty	36
2.2.4.24. Socha sv. Vojtěcha	37
2.2.4.25. Barokní pískovcové vázy	37
2.2.5. Vysoká cesta Manětínská.....	38
2.2.5.1. Socha sv. Josefa.....	38
2.2.5.2. Socha sv. Anny.....	38
2.2.5.3. Socha sv. Fabiána	38
2.2.5.4. Socha sv. Šebestiána.....	39

2.2.5.5. Socha sv. Rocha.....	39
2.2.5.6. Socha sv. Rozálie.....	39
2.2.5.7. Socha Ecce homo.....	39
2.2.5.8. Socha Bolestné Matky Boží, Mater Dolorosa	39
2.2.5.9. Socha sv. Donáta	40
2.2.5.10. Socha sv. Benna	40
2.2.5.11. Socha Anděla strážce	40
2.2.5.12. Socha Archanděla Michaela.....	40
2.2.5.13. Socha sv. Ludmily.....	41
2.2.5.14. Socha sv. Jana Nepomuckého	41
2.3. Pověsti	42
2.3.1. Jak Bernard Karásek ke štěstí přišel	42
2.3.2. O pokladu na vrcholu Chlumské hory	43
3. Didaktická část	44
3.1. Questing.....	44
3.1.1. Co je to questing?	44
3.1.2. Questing – nové cesty za poznáváním místního přírodního a kulturního dědictví v České republice.....	45
3.1.3. Vytvořené hledačky	45
3.2. Využití hledačky ve vyučování vlastivědy.....	47
3.2.1. Začít spolu.....	47
3.2.1.1. Specifika začít spolu	48
3.2.2. Hledačka	50
3.2.3. Centra aktivit.....	59
3.2.3.1. Centrum matematika.....	60
3.2.3.2. Centrum čtení	64

3.2.3.3. Centrum dovednosti.....	66
3.2.3.4. Centrum objevy	68
3.2.3.5. Centrum ateliér	72
3.3. Realizace.....	74
4. Závěr.....	75
5. Shrnutí	77
6. Summary.....	77
7. Seznam literatury	78
8. Přílohy	I

1. Úvod

Tématem mé diplomové práce je: „Didaktická aplikace dějin Manětína na 1. stupni ZŠ“. Chtěla jsem psát o něčem, co mě zajímá, k čemu mám vztah a co mě obohatí. Ačkoliv žiji v obci Chlumčany, která leží v okrese Plzeň-jih, vybrala jsem si město na druhém konci Plzeňského kraje. Manětín a jeho okolí se již od dětství stávají mým prázdninovým domovem. Jeho krása mě okouzila a na základě své diplomové práce se o něm hodlám dozvědět více.

Cílem mé diplomové práce je vypracovat přehled dějin Manětína, který bude sloužit jako podklad pro vytvoření didaktických činností, na jejichž základě se žáci prvního stupně netradiční formou seznámí s historií a památkami města.

Diplomová práce je rozdělena na části teoretickou a didaktickou.

Teoretická část obsahuje sepsaný historický vývoj města s oporou o regionální literaturu. K použitým zdrojům bohužel nemohu zařadit místní kroniku. Ačkoliv jsem se byla ptát na manětínském městském úřadě, neměla jsem možnost do kroniky nahlédnout. Čerpala jsem tedy z jiné regionální literatury, včetně časopisových a novinových článků nebo internetových zdrojů. Dohledávala jsem i zdroje, které na první pohled s městem nesouvisí. Město i zámek jsem nejednou navštívila osobně.

Dále jsou v teoretické části popsány významné historické a kulturní památky, kterých je v Manětíně velké množství díky bohaté barokní sochařské výzdobě. Poslední kapitolou v této části jsou pověsti, které se váží k městu či místnímu zámku.

V didaktické části jsem se rozhodla využít novinku v turismu, questing. Prostřednictvím hledačky se žáci seznámí s historií města a jeho barokní výzdobou, na kterou jsem se zaměřila. Na hledačku chci navázat centry aktivit ze školního vzdělávacího programu Začít spolu. Jak a zda vůbec bude toto fungovat v praxi, si následně ověřím ve spolupráci s manětínskou základní školou a jejími žáky 5. třídy.

Má práce by měla sloužit jako prostředek k výuce regionální historie místním žákům, jako zdroj poznání a zábavy pro manětínské občany, turisty a návštěvníky města.

2. Teoretická část

2.1. Historický vývoj města

2.1.1. Poloha, název města

Město Manětín leží v údolí Manětínského potoka pod Chlumskou horou v nadmořské výšce 413 m. Rozloha katastrálního území obce vzdálené 29 km severozápadně od Plzně je 876,3 ha.

Manětín zahrnuje dalších čtrnáct částí, které dříve byly samostatnými obcemi, dnes jsou spojené pod společnou samosprávu. Jedná se o Brdo, Českou Doubravici, Hrádek, Kotaneč, Lipí, Lukovou, Mezí, Rabštejn nad Střelou, Radějov, Stvolny, Újezd, Vladměřice, Vysočany a Zhořec.

Dosud jsou zde zřetelné stopy národnostního vývoje regionu a událostí třicátých a čtyřicátých let 20. století. Zdejší krajinou vedla národnostní hranice, v roce 1938 se některé obce staly součástí Říše a po roce 1945 místní region významně poznamenal odsun německého obyvatelstva, jež zde před válkou dominovalo. Dnes je na Manětínsku nízká hustota osídlení a nedostatek pracovních příležitostí, zato zde najdeme rozmanitou krajinu s mnoha turistickými cestami a cennými historickými památkami.¹

Jméno obce je zřejmě odvozené od slova „man“, což znamenalo muže, knížete nebo vrchnostenského pána.² Název města Manětín vznikl přidáním přivlastňovací přípony -ín k osobnímu jménu Maňata, později Maněta, což je Maňatův dvůr. Od konce 14. století se vyskytuje také v ženském rodě Manětina a znamená to Maňatova ves.³

¹ MATUŠKOVÁ, Martina. *Město Manětín a jeho části*. Manětín: Město Manětín, 2012. 81 s. ISBN 978-80-260-2881-9, s. 5.

² DYK, Jan. *Popis politického okresu kralovického*. 2. vyd. Chrástany: Agrosience, 2011. 115 s. ISBN 978-80-85081-36-7, s. 92.

³ ZETEK, František. Kulturní vývoj okresu: Pokračování. *Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny*. 1993, roč. 3, č. 3, s. 11 - 12.

2.1.2. Johanité v Manětíně

Manětín byl prvotně královskou državou. První písemná zmínka o Manětínu je z roku 1169, kdy český král Vladislav II. daroval zdejší újezd rytířskému řádu johanitů spolu s právem rybolovu, zřizování mlýnů a využívání okolních lesů. Johanité zde vybudovali kostel zmíněný již roku 1182.

Roku 1183 potvrdil kníže Bedřich johanitům darované panství a přidal jim ještě další vsi a stříbrný důl nad Mží a farní kostel u tohoto dolu. Z tohoto daru zřídili johanité v Manětíně komendu.⁴ Pro rozvoj místa a řádu si johanité vyžádali od krále svolení, aby mohli osídlit ves jako město.⁵ Roku 1235 přiznal král Václav I. johanitům soudní nezávislost a právo svobodného trhu.⁶ Soudní řízení zastával rychtář stanovený bratry johanity.

Manětín užíval také právo erbovní. Městský erb tvaru štítu je svisle rozdělený na dvě části. V červeném poli je stříbrný maltézský kříž, který odkazuje na působení řádu johanitů ve městě. Levé pole má zlaté pozadí s polovinou orla. Manětín tak nabyt práv měst královských. Roku 1378 osvobodil král Karel IV. všechny statky johanitů od cla a jakýchkoli služebností. V té době už byla ve městě také škola, spravovaná rektorem.

Roku 1380 řádila v Čechách morová epidemie, na kterou v Manětíně zemřelo velmi mnoho poddaných. Jelikož obyvatelé neměli odúmrtí právo, připadlo veškeré dědictví vrchnosti a pozůstali zůstali úplně bez majetku, proto se stěhovali z města. Z důvodu úpadku města udělil převor Semovit obyvatelům právo na volné pořizování statků a zákupní právo.⁷

⁴ Označení pro středověké sídlo rytířského či křížovnického řádu.

⁵ KOČKA, Václav. *Dějiny politického okresu kralovického*. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T.G.M. Rakovník, 2010. 736 s. ISBN 978-80-85081-32-9, s. 522, 523.

⁶ MATUŠKOVÁ, M. *Město Manětín*, s. 7.

⁷ KOČKA, V. *Dějiny*, s. 523, 524.

Zákupní právo je středověká forma pronájmu půdy. Držitel zaplatil vlastnímu jednorázový poplatek (zákupní cena) a dále mu odváděl pevně stanovený pozemkový nájem.

2.1.3. Manětín v době husitské a předbělohorské

Roku 1420 dal král Zikmund Lucemburský manětínské panství do zástavy panu Bohuslavovi ze Švamberka. V té době byl Bohuslav ještě na straně katolické a vedl boje proti husitům. Roku 1421 husité dobili hrad Švamberk a Bohuslava zajali. Když se mu nedostalo žádné pomoci od krále Zikmunda, přidal se o rok později k táboritům. Manětínského panství se ujal Hynek Krušina ze Švamberka, Bohuslavův bratr. Hynek stejně jako bratr Bohuslav vedl boje proti husitům. To ho natolik zaměstnávalo, že jeho panství spravovali purkrabí.

Po smrti Hynka Krušiny dědil panství jeho syn Bohuslav. Na jeho žádost udělil roku 1461 král Jiří z Poděbrad Manětínu v den sv. Augustina výroční trh. Roku 1465 vstoupil Bohuslav v Jednotu zelenohorskou a hájil svobody zemské proti králi, který mu roku 1468 zabavil všechny statky. O rok později dosáhl pokořený Bohuslav královské odpuštění a získal svůj majetek zpět.

Právním držitelem manětínského panství byl po celý středověk řád johanitů.⁸ Roku 1483 odkoupil Bohuslav ze Švamberka manětínské panství do dědičné državy a připojil ho ke Krasíkovu.⁹ Po smrti Bohuslava se ujal vlády jeho syn Jindřich, po kterém zdědil panství synovec Kryštof. Ten prodal měšťanům panský pivovar. Jindřich, syn Kryštofa, prodal roku 1544 panství Volfovi Krajíři z Krajku. Za účast na odboji proti králi musel po porážce stavů v roce 1547 svá panství podstoupit králi Ferdinandovi I. Habsburskému. O rok později prodal král manětínské panství do držení Jeronýmovi Šlikovi z Holiče. Roku 1550 Jeroným dědičně prodal městu zemědělskou půdu s loukami, rybníky a mlýnem, které dosud mělo pouze v nájmu.

Roku 1560 koupil Manětínsko Jeroným Hrobčický. Ten nechal potvrdit Manětínu stará privilegia z let 1235 a 1461, vyprosil jim druhý výroční trh a právo pečeti červeným voskem.¹⁰ Jeroným Hrobčický nechal původní tvrz před rokem 1600 rozšířit a přestavět na

⁸ KOČKA, V. *Dějiny*, s. 525 – 528.

⁹ MATUŠKOVÁ, Martina. *Manětín*. Plzeň: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, 2006. 33 s. ISBN 80-85035-29-4, s. 5.

¹⁰ KOČKA, V. *Dějiny*, s. 529 – 531.

zámek. Při panském sídle byla také pekárna, kuchyně, maštale, ratejna¹¹ pro služebnictvo, lážnička, chlévy pro dobytek, stodola o dvou patrech. Panské sídlo se rozkládalo na velké části dnešního zámeckého areálu včetně parku. Při rekonstrukci v květnu roku 1997 se na severní zdi zámku našly zlomky renesanční malované výzdoby fasád, které dokazují, že zámek byl reprezentačním sídlem rodu. Na zbytcích omítky byly objeveny tři dívčí postavy, které zřejmě tvoří část alegorického cyklu. Ty doplňuje iluzivní bosáž¹² na goticko-renesančním křídle zámku.¹³

Hrobčičtí byli v tíživé finanční situaci nuceni panství prodat roku 1617 pánům z Roupova.¹⁴ Kryštof Karel z Roupova zastával post nejvyššího zemského sudího. Při odboji proti králi Ferdinandovi II. stál na straně stavů. Proto se po porážce v bitvě na Bílé hoře roku 1620 obával trestu a daroval Manětínsko svému synovci Janovi z Roupova. I přesto mu byl v roce 1622 veškerý majetek zkonfiskován. Manětínské panství si poté koupila za 31 250 kop paní Ester Lažanská z Bukové, manželka Jiřího Mitrovského z Nemyšle.¹⁵

¹¹ Větší jednopodlažní budova pro více rodin.

¹² Plastické napodobení kvádrového zdiva.

¹³ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 9.

¹⁴ MATUŠKOVÁ, M. *Město Manětín*, s. 7.

¹⁵ KOČKA, V. *Dějiny*, s. 532 – 533.

Více o vládě Hrobčických z Hrobčic v Manětíně viz.: *Městské památkové zóny Manětín a Rabštejn: sborník příspěvků ze semináře konaného v Manětíně 15. – 17. května 1996*. Mariánská Týnice, 1997.

2.1.4. Lažanští v Manětíně

Jiří Mitrovský z Nemyšle byl horlivý katolík, jenž v Manětíně prosazoval násilnou rekatolizaci. Vyhnal z města protestantského kněze a povolal jezuitu Nerovia. Měšťané, nucení ke katolické víře, se vzbouřili a ozbrojeně oblehli zámek. Odpor potlačilo vojsko z Plzně, které přišlo na žádost Jiřího Mitrovského.¹⁶

Ester Mitrovská, rozená Lažanská z Bukové, neměla žádné potomky, a tak Manětínsko postoupila roku 1639 svému bratru Ferdinandu Rudolfovi Lažanskému z Bukové. Tím začala na manětínském panství éra hrabat Lažanských, která trvala více než 300 let. Za jejich vlády město velmi prosperovalo.¹⁷ Během třicetileté války bylo město zpustošeno a vyplněno švédskými vojsky. Necelá polovina domů ze 48 byla ještě v roce 1651 pustá.¹⁸

Ferdinand Rudolf Lažanský byl roku 1630 povýšen do stavu říšských pánů a roku 1639 do stavu říšských hrabat. Po jeho smrti se manětínského panství ujal syn Karel Maxmilián.¹⁹ Ten se po roce 1670 uchýlil ke stavebním úpravám zámku, kterými vymizel renesanční ráz stavby. Letopočet 1678 na portálu vedoucím do hospodářského dvora tuto přestavbu částečně datuje.²⁰ Karel Maxmilián Lažanský byl prezidentem apelačního soudu, panství rozšířil o další obce a roku 1680 vyprosil pro Manětín třetí výroční trh. Po jeho smrti roku 1695 vzal do správy Manětín jeho syn Václav Josef, který ještě téhož roku vybudoval pod městem kostel sv. Barbory a založil špitál pro šest chudých. Koupí připojil k Manětínu panství Chříčské a Čistou. Roku 1707 se oženil s Marií Gabrielou hraběnkou Černínovou z Chudenic.²¹

22. září 1712 byl celý střed města poničen požárem, při kterém byl zasažen zámek, kostel sv. Jana Křtitele, škola a více než polovina měšťanských domů. Byli z něj vinění

¹⁶ KOČKA, V. *Dějiny*, s. 533.

¹⁷ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 7.

¹⁸ MATUŠKOVÁ, M. *Město Manětín*, s. 7.

¹⁹ KOČKA, V. *Dějiny*, s. 534.

²⁰ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 9.

²¹ KOČKA, V. *Dějiny*, s. 534.

židé, kteří zde odedávna žili. Měli zde i svoji synagogu, živilo se výhradně obchodem, bohužel na úkor místních živnostníků. Lidé si na ně stěžovali u vrchnosti, že poškozeným ničivým požárem prodávají předražené obilí. Nenávist k židům vyvrcholila, když Šimon Abeles zavraždil jednoho katechumena.²² Hraběnka Lažanská všechny židy z města vyhnala a ve své pozůstalosti zdůraznila, že žádný majitel manětínského panství je nesmí v městě nikdy trpět.²³

Po požáru se vrchnost starala o obnovu města, prostředky na opravy domů darovala také poddaným. Od několika měšťanů odkoupila spáleniště jejich obydlí, čímž se vytvořil prostor pro rozšíření zámku. Tím započala jeho radikální přestavba, kterou projektoval v letech 1712 – 1715 architekt Tomáš Hafenecker. Na stavbu dohlížel až do své smrti v roce 1730. Jeho práci dokončil Jan Jiří Hess z tyrolského Reuttu. Výstavbou dlouhé podélné patrové budovy půdorysu písmene „L“ s hospodářským dvorem byl zámek výrazně rozšířen. Průčelí s třiatřiceti okenními osami bylo rozčleněno třemi vstupními portály. Na západní straně byl zámek propojen krytou chodbou s oratoří kostela sv. Jana Křtitele. Barokní přestavba zahrnovala také úpravu náměstí, což zcela změnilo jeho vzhled. Svah vyrovnaly terasy, které zdobily kašny, sochy, sousoší a vázy.²⁴ Tzv. Vysoká cesta, která vedla od zámku ke kostelu sv. Barbory, byla osázena dvěma řadami soch. Barokními díly bylo ozdobeno i okolí města.²⁵ O přestavbu se zasadil především hrabě Václav Josef Lažanský, jeho manželka Marie Gabriela a syn Maxmilián Václav. Podíleli se na ní architekti Jan Blažej Santini, Jan Jiří Hess a Jan Baptista Mathey, na dvoře pracovali také významní umělci. Byli to malíři Petr Brandl, Filip Kristián Bentuma, místní děkan Jan František Händel a sochaři Jan Brokoff, Štěpán Borovec či Josef Herscher.²⁶ Marie Gabriela velmi podporovala umění a snažila se ze svého

²² Označuje ty, kdo se připravují na křest a přijetí do církve a jsou tudíž vyučováni v křesťanské víře.

²³ KOČKA, V. *Dějiny*, s. 534.

²⁴ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 9, 11.

²⁵ DAVID, Petr, SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Plzeňský kraj*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2011. 416 s. ISBN 978-80-242-3162-4, s. 182.

²⁶ PELANT, Jan. *Města a městečka Západočeského kraje: stručné dějiny, současnost a výběrová bibliogr. 129 míst*. 2. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1988. 333 s., s. 185.

venkovského panství vytvořit centrum kultury. Nákladem 600 zlatých pořídila opisy shořelých městských privilegií.²⁷

Po smrti Václava Josefa Lažanského převzala panství Marie Gabriela se syny Maxmiliánem Václavem a Karlem Josefem. Matka držela Chříč, synové Manětínsko. Roku 1748 koupil Maxmilián Václav panství rabštejnské a po bratrově smrti v roce 1750 spravoval celé Manětínsko sám. Po jeho smrti dědila panství jeho manželka Terezie, hraběnka z Lisova, se synem Prokopem, který k Manětínsku připojil panství Chyše, Lubenec, Kalec a Drahonice. Pro své výborné znalosti stál Prokop na předních místech státní správy. Postupem let se stal radou nad apelacemi, hejtmanem berounského kraje, prezidentem apelačního soudu v Haliči, dvorským sudím, prezidentem gubernia, nejvyšším kancléřem a předsedou nejvyššího soudu.²⁸

Roku 1787 byl za Prokopa Lažanského zahájen provoz továrny na sukno, ve výrobě pracovalo přes 40 tkalcovských stavů. Jejím spolumajitelem byl baron Matouš Godart, který ji vedl. Sukno bylo exportováno do celé Evropy i do Turecka.²⁹ Továrna se stala hlavním zásobovatelem rakouské armády, která jí ale po napoleonských válkách nezaplatila pohledávky. Z důvodu krachu byla roku 1828 továrna uzavřena.³⁰

V 1. polovině 19. století zprovoznili Lažanští 3 minerální hutě vitriolové břidlice, kde se vyrábělo oleum.³¹ V Alžbětíně údolí u Litého se nacházela největší huť, huť Janova a Prokopova byly u Lipí. Kolem poloviny 19. století začala v manětínské pánvi těžba černého uhlí. V radějovickém dole se těžilo v letech 1834 – 1906, ještě ve 20. století byly občas využívány doly Václav ve Vladměřicích a Klenot v Lipí. V 19. století ukončily svou

²⁷ MATUŠKOVÁ, M. *Město Manětín*, s. 8.

²⁸ KOČKA, V. *Dějiny*, s. 535.

²⁹ MATUŠKOVÁ, M. *Město Manětín*, s. 8.

³⁰ DAVID, P, SOUKUP, V. *Velká turistická encyklopedie*, s. 182.

³¹ Chemická sloučenina obsahující především kyselinu disírovou, využívá se pro výrobu kyseliny sírové.

výrobu také flusárny, ve kterých se z dřevěného popela vyráběla potaš³² potřebná k výrobě skla a mýdla.³³

Lažanští měli v provozu také pivovar, který do poloviny 19. století sídlil ve východním křídle dvora. Před rokem 1862 byl přesunut do jižní části zámeckého parku, do prostor barokní sýpky. V provozu byl také pivovar městský, který v roce 1881 vyhořel, ale již za dva roky zde byla opět zahájena výroba. V roce 1900 si ho pronajal hrabě Jan Karel Lažanský za účelem zřízení sladovny.³⁴ Krom pivovaru byla ve městě v provozu vinopalna a velmi se zde dařilo také obchodování.³⁵

Roku 1804 Prokop Lažanský zemřel. O šest let později dostali dědictví do rukou jeho synové Jan a Prokop, kteří se o panství podělili. Manětínsko spravoval nejvyšší zemský sudí Jan Lažanský. Po jeho smrti v roce 1830 zdědili panství jeho synové Jan Karel a Prokop, který si vzal do državy Manětín. Roku 1879 přivedla Prokopova manželka Zdeňka, rozená hraběnka Hoyosová, do města milosrdné sestry a v zámku pro ně zbudovala soukromou školu.³⁶ Posledním pánem z rodu Lažanských na manětínském panství byl syn Prokopa a Zdeňky Jan Karel, rytíř johanitského řádu.³⁷ Roku 1897 se stal říšským i zemským poslancem a spravedlivě hájil práva českého národa.³⁸ Za manželku měl Idu, dceru Karla III. knížete ze Schwarzenberga. Společně měli 3 děti. Syn Karel Jan zemřel v bosenské Bijeljině na počátku první světové války. Dcery Terezie a Vilemína vstoupily do manželství s bratry Josefem a Františkem hrabaty Seilern-Aspangy. Vilemína krátce po sňatku zemřela, Terezie se stala doživotní užívatelkou manětínského panství a jako jediná ze sourozenců měla děti. Syny Františka Josefa a Jana Karla a dcery Ilonu a Idu. Dědicem panství se stal nejmladší potomek Jan Karel Seilern-Aspang, který zemřel v červenci 1944 na německé frontě.

³² Uhličitan draselný.

³³ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 7.

³⁴ MATUŠKOVÁ, M. *Město Manětín*, s. 8, 15.

³⁵ DAVID, P, SOUKUP, V. *Velká turistická encyklopedie*, s. 182.

³⁶ KOČKA, V. *Dějiny*, s. 535.

³⁷ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 7.

³⁸ KOČKA, V. *Dějiny*, s. 535.

Roku 1945 byl celý majetek rodu Seilern-Aspang na základě Benešových dekretů zestátněn. Terezie, která žila po smrti manžela v Manětíně, byla nucena odejít do Rakouska, kde v nedožitých devadesáti letech 1. ledna 1979 zemřela.³⁹

Potomci rodu Seilern-Aspang žijí v současné době v zahraničí. O jejich kladném vztahu k manětínskému zámku svědčí pomoc Idy Windisch – Graetz, dcery Terezie Seilern-Aspang, rozené Lažanské z Bukové, při identifikaci žen namalovaných na miniaturních obrázcích, které byly nalezeny v tajných úkrytech barokní skříňky.⁴⁰

³⁹ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 7.

⁴⁰ Blesk [online]. Dostupné z URL: <<http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti-domaci/120612/vzacny-poklad-videli-prvni-navstevnici.html>> [cit. 2014-04-03].

2.1.5. Hospodářský a společenský vývoj města od konce 19. století do současnosti

2.1.5.1. Manětín od konce 19. století do 2. světové války

Manětín byl v 19. století nevelkým městem, v roce 1850 zde žilo 1438 obyvatel. I přesto byl centrem soudního okresu a své sídlo ve městě měly i další okresní instituce.

Okresní soud zde působil od 1. července 1850, po pěti letech jeho pravomoc převzal tzv. smíšený okresní úřad v Manětíně, agendu měly tyto dvě instituce však prakticky stejnou. Od 31. srpna 1868 se změnila organizace politické správy, a tak se okresní soudy osamostatnily. Tím došlo k oddělení soudnictví od správy. V Manětíně opět vznikl okresní soud, jehož činnost byla definitivně ukončena 31. ledna 1949.

Od poloviny 60. let 19. století v Manětíně sídlily i orgány okresní samosprávy, okresní zastupitelstvo a okresní výbor. Zastupitelstvo zde fungovalo až do vzniku Československa, poté bylo zrušeno a nahrazeno okresní správní komisí.

Na význam města Manětín ukazuje také to, že zde měl praxi státní obvodní lékař. Významné postavy zdejší medicíny konce 19. a první poloviny 20. století jsou MUDr. František Blecha a MUDr. Otto Martinovský. Do jejich obvodu spadaly Brdo, Česká Doubravice, Hodoviz, Hrádek, Hvozd, Kotaneč, Lipí, Luková, Pláně, Rabštejn nad Střelou, Stvolny, Štichovice, Újezd, Vladměřice a Vysočany. Od roku 1869 byla v Manětíně v provozu také veřejná lékárna.

Vzhledem k důležitosti města v regionu byl 17. srpna 1851 v Manětíně zřízen poštovní úřad. 2. srpna 1882 zde byla zprovozněna telegrafní stanice a v dubnu 1923 bylo do města zavedeno telefonní spojení.

Významnou událostí pro Manětínsko bylo otevření záložny v roce 1867. Ta byla po roce 1945 spojena se Spořitelnou v Kralovicích a v Manětíně působila pouze její filiálka. Dalšími peněžními ústavy, které zde od 80. let 19. století provozovaly svou činnost, byly záložna německá a okresní hospodářská záložna.

Manětín byl obchodním centrem, pořádaly se zde týdenní i výroční trhy. Lidé ze širokého okolí si na ně docházeli kupovat potřeby pro domácnost na delší dobu. Existovala zde živnostenská společenstva – hostinských a výčepníků, různých živností a obchodní grémium.

Na konci 20. let 20. století byla do města zavedena elektřina. Ta nahradila dvě petrolejové lampy veřejného osvětlení, které bylo již z roku 1872.

2.1.5.2. Manětín v období 2. světové války

Po německém zabrání Sudet v říjnu 1938 byl Manětín stále ještě na českém území. Hranice mezi Německou říší a tzv. druhou republikou se táhla pod Chlumskou horou, těsně za Manětínem. Na zdejší četnické stanici, která zde byla zřízena v roce 1850 a čítala tři muže – velitele a dva závodčí, přibyly posily, sloužil tu jeden velitel a deset strážmistrů. Ve městě vzrostl počet obyvatel o uprchlé české rodiny z blízkých Sudet nebo manětínské občany, kteří v Sudetech pracovali. Na konci druhé světové války byl Manětín osvobozen 7. května 1945 americkou armádou. 12. května sem dorazily také sovětské vojenské jednotky. V té době mělo v Manětíně bydliště 1206 obyvatel. V roce 1948, dva roky po odsunu příslušníků německé národnosti, klesl počet trvale žijících osob v Manětíně na 807.

2.1.5.3. Od padesátých let do současnosti

Manětín velmi poznamenalo vyhoštění příslušníků německé národnosti po druhé světové válce. I přes tento velký úbytek obyvatel se město dále rozvíjelo. Na Vyšehradě bylo zbudováno ambulatorium na vyšetření nemocných, na Bečvárně byl vybudován nový kulturní dům, který nahradil vyhořelou sokolovnu. V jeho sousedství byl postaven hotel.

V současnosti v Manětíně sídlí detašovaná pracoviště některých ústředních orgánů státní správy. Je zde stanice Policie ČR, kontaktní místo Úřadu práce, pobočka České pošty. Dopravní spojení zabezpečuje společnost ČSAD Autobusy Plzeň. Ve městě je mateřská i základní škola. Svoji pobočku zde má také Základní umělecká škola Plasy.⁴¹

⁴¹ MATUŠKOVÁ, M. *Město Manětín*, s. 9 – 17.

2.1.5.4. Vývoj manětínského školství

O škole v Manětíně jsou zprávy již z 2. poloviny 14. století, pravděpodobně šlo o církevní školu johanitského řádu. Městská škola zde existovala asi od roku 1373. Místní rozvoj školství narušily husitské války. Další zmínky o učitelích v Manětíně jsou až v matrikách z poloviny 17. století. Po požáru v září 1712 byla postavena nová budova školy s jednou velkou třídou, kterou rozdělovala příčka na místnost pro děti české a německé národnosti. V roce 1820 nechal hrabě Jan Prokop Lažanský upravit přilehlou kůlnu na ještě jednu školní světnici, ve které byla třída s českým vyučovacím jazykem. Od roku 1825 byla v Manětíně česká a německá škola oddělena. Na počátku 80. let 19. století chodilo do německé školy 152 žáků, školu s českým vyučovacím jazykem navštěvovalo 206 dětí. Ve školách se učily děti z Manětína, Brda, České Doubravice, Vladměřic, Lipí, Újezda a Hrádku. Od roku 1897 ve školní budově sídlila také živnostenská škola pokračovací. Pro nedostačující prostory se nechala na stávající a vykoupené sousední parcele vystavět nová školní budova. V říjnu 1898 byla stavba hotova, vyučování v ní započalo 30. listopadu.⁴²

Za 1. světové války vyučování velmi zaostávalo. Škola trpěla nedostatkem učitelů, ve třídách se vyučovalo střídavě nebo se třídy slučovaly. V zimě roku 1914 – 1915 byli ve škole ubytováni uprchlíci z Haliče. Po jejich odchodu byl až do června 1916 ve dvou místnostech v přízemí vojenský lazaret.⁴³

Roku 1919 se díky povolení okresní školní rady v Kralovicích mohla v Manětíně zřídit měšťanská škola chlapecká s českým vyučovacím jazykem. Krátce poté prosila místní školní rada o povolení, aby do školy mohly docházet také dívky. V červnu 1948 se manětínská škola rozdělila na obecnou a měšťanskou. V roce 1925 byla v Manětíně

⁴² MATUŠKOVÁ, M. *Město Manětín*, s. 10 – 12.

⁴³ Škola Manětín [online]. Dostupné z URL: <<http://skola-manetin.webnode.cz/historie-skoly/>> [cit. 2014-04-03].

vybudována dvouletá lidová škola hospodářská.⁴⁴ V roce 1929 se začala do školy zavádět elektřina, plně elektrifikovaná byla budova o 11 let později.

2. světová válka měla na školu podobný dopad jako první. Ke konci války našli ve školní budově azyl němečtí utečenci z Maďarska a Rumunska. Některé třídy proto byly přemístěny do bývalého okresního domu a spořitelny. I po skončení války byl počet tříd ve škole nedostačující. Během rekonstrukce budovy a přístavbě kotelny, kuchyně, školní jídelny a dalších tříd probíhalo vyučování nejen v okresním domě, ale také v bývalém měšťanském pivovaře nebo v místnostech tehdejšího národního výboru. Vyučovat v novém se začalo v roce 1977.

V současnosti už je dokončena další etapa modernizace školy, byla vyměněna okna a zateplena celá budova.⁴⁵

První dětskou zahrádku v Manětíně zřídila roku 1879 hraběnka Sidonie Hoyosová, manželka Prokopa Aloise Lažanského. Pro její fungování zbudovala nadaci 40 tis. zl. a pozvala do Manětína řeholnice kongregace Milosrdných sester sv. Kříže. Vybudovala zde pro ně byt a soukromou školku pro děti od 3 do 6 let. V roce 1933, téměř po 55 letech, zde řeholnice kongregace Milosrdných sester sv. Kříže svoji činnost přerušily. Po vzniku Československé republiky podpořila roku 1926 Ústřední matice školská otevření mateřské školy pro české děti v Manětíně. Školka byla umístěna v přízemí školní budovy.⁴⁶

Roku 1980 bylo zahájeno vyučování v nové budově mateřské školy.⁴⁷

⁴⁴ MATUŠKOVÁ, M. *Město Manětín*, s. 12.

⁴⁵ Škola Manětín [online]. Dostupné z URL: <<http://skola-manetin.webnode.cz/historie-skoly/>> [cit. 2014-04-03].

⁴⁶ MATUŠKOVÁ, M. *Město Manětín*, s. 12.

⁴⁷ Tamtéž, s. 17.

2.2. Významné historické a kulturní památky města

Manětín je nazýván „barokní perlou“ či „pokladnicí“ baroka západních Čech. Městu dominuje barokní zámek propojený krytou chodbou s barokním kostelem sv. Jana Křtitele, na východním okraji města se tyčí raně barokní kostel sv. Barbory. Na severní straně náměstí a podél hlavní komunikace východním i západním směrem stojí hodnotné patrové, většinou barokní domy. K nejvýznamnějším patří bývalá radnice z konce 18. století, barokní hotel se sochou sv. Jana Nepomuckého z doby kolem roku 1730 a měšťanské domy z 2. čtvrtiny 18. století. Charakter města dotváří bohatá barokní sochařská výzdoba na náměstí a na tzv. Vysoké cestě Manětínské. Město i jeho okolí zdobí množství křížů. V roce 1992 byl Manětín vyhlášen městskou památkovou zónou.⁴⁸

2.2.1. Zámek

Zámek se rozkládá v západní části města, svým severním průčelím zabírá celou jižní stranu náměstí. Na západní straně navazuje na zámek hospodářský dvůr, na jižní straně se za zámkem rozprostírá park.⁴⁹

2.2.1.1. Historie zámku

V severozápadním nároží dnešního zámku stávala původně středověká tvrz,⁵⁰ která byla roku 1600 upravena v renesanční panské sídlo. V roce 1997 byly odkryty fragmenty renesanční malované výzdoby fasád z tohoto období na severní zdi.⁵¹ První úpravy, které změnily renesanční ráz stavby, byly provedeny roku 1670 za Karla Maxmiliána Lažanského. Další a zároveň poslední přestavbou zámku je barokní úprava provedená za Václava Josefa Lažanského a jeho ženy Marie Gabriely Lažanské, rozené hraběnky Černínové, po velkém požáru v roce 1712. Pro možnost rozšíření zámku odkoupila vrchnost spáleniště několika měšťanských domů. Autorem projektu barokní přestavby zámku, kostela i urbanistické koncepce náměstí je architekt Tomáš Hafenecker. Ten na

⁴⁸ DAVID, P, SOUKUP, V. *Velká turistická encyklopedie*, s. 182.

⁴⁹ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 9.

⁵⁰ MATUŠKOVÁ, M. *Město Manětín*, s. 17.

⁵¹ DAVID, P, SOUKUP, V. *Velká turistická encyklopedie*, s. 182.

stavbu dohlížel až do své smrti v roce 1730, poté jeho práci vykonával Jan Jiří Hess, polír⁵² z tyrolského Reuttu. Oproti původní stavbě byl zámek značně rozšířen. Dlouhá podélná patrová budova půdorysu písmene L s přilehlým hospodářským dvorem zabírá celou jižní stranu náměstí. Průčelí s třiatřiceti okenními osami je členěno třemi vstupními portály. Na západní straně je zámek propojený krytou chodbou s barokním kostelem sv. Jana Křtitele.⁵³

2.2.1.2. Zámek po konfiskaci

Po zabavení zámku rodu Seilern-Aspang na základě Benešových dekretů v roce 1945 byl dán do užívání Státním statkům a lesům. V zámku bylo sídlo ředitelství lesního závodu a byty jeho zaměstnanců. V roce 1959 zřídil Kruh přátel Manětínska v původní knihovně a zámeckém sále expozici místního muzea, a tak byly prostory otevřeny veřejnosti. V roce 1962 se do Manětína vrátila část zabaveného mobiliáře, což je zásluha Václava Žalmana, člena Kruhu přátel Manětínska. Koncem 70. let bylo vlastivědné muzeum součástí muzea v Mariánské Týnici a postupně se rozrůstala jeho expozice. V roce 1988 získalo budovu zámku pod svou správu okresní muzeum a začalo s její obnovou. Od 1. ledna 2002 je manětínský zámek s parkem národní kulturní památkou. V současné době ho spravuje plzeňské pracoviště Národního památkového ústavu a je zde zřízena rozsáhlá zámecká expozice.

2.2.1.3. Expozice zámku

V patře zámku je rozsáhlá expozice s částečně původním mobiliářem doplněným dalšími předměty z fondů památkových ústavů a muzeí.⁵⁴ V rámci prohlídky jsou kromě vstupní haly zařízeny pokoje: přijímací salon, hraběncin salonek, lovecký pokoj, velký společenský salon, pánská pracovna, velký hraběncin pokoj, jídelna, hlavní sál s freskovou

⁵²Dozorce na stavbě.

⁵³ MATUŠKOVÁ, M. *Město Manětín*, s. 18.

⁵⁴ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 11.

výzdobou od Julia Luxe z dílny Filipa Bornschlegla a zámecká knihovna obsahující na 5000 svazků.⁵⁵

Expozice obsahuje dobový nábytek, bohatou obrazovou výzdobu a sbírky prací českých i zahraničních porcelánek. Za zmínku stojí rozsáhlé obrazové sbírky. Rodová galerie od vlámského malíře Filipa Kristiána Bentuma, jejímž základem jsou dva rodinné skupinové portréty velkých rozměrů. A obrazy služebnictva malíře Václava Dvořáka, které zobrazují služebnictvo a úřednictvo maněťínské šlechty při práci.⁵⁶

2.2.1.4. Zámecký park

Na zámeckou budovu navazuje zahrada, datovaná již roku 1604. Vybudována byla patrně v souvislosti s renesanční přestavbou tvrze na zámek. V roce 1712 byly po požáru renovovány budovy a následně také zahrada. Zahrada je vytvořena podle charakteristické barokní zahradní kompozice s výraznou střední osou od vstupního oblouku v jižním průčelí zámecké budovy ke středu pivovaru. Branka do zahrady od kočárovny a bazén v květné zahradě oddělují jednu příčnou osu, druhá je vytvořená kočárovnou a oranžerií, která byla vybudovaná patrně v roce 1734.

Na počátku 19. století byl zřízen v prostoru jižně od Maněťínského potoka park v anglickém přírodně-krajinářském stylu. Byl zde vybudován rybníček s vlastním náhonem, poustevna a altán na umělém vrchu. Nadále samostatným celkem přetrvala okrasná zahrada s barokními prvky při zámku.

Po roce 1945 byl park poničen, např. velký oválný bazén v centru zahrady byl zavalen. V 90. letech 20. století byla částečně obnovena barokní podoba parku, podle jeho stavu v roce 1790. Postupně byly zlikvidovány ploty a kůlny po bývalých uživatelích zámku, odstraněny některé stromy a keře a obnoven velký oválný bazén v centru zahrady.⁵⁷

⁵⁵ DAVID, P, SOUKUP, V. *Velká turistická encyklopedie*, s. 182.

⁵⁶ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 11 – 13.

⁵⁷ Tamtéž, s. 17 – 19.

2.2.2. Kostel sv. Jana Křtitele

Tuto dominantu západní strany náměstí lze datovat již k roku 1182. Současnou barokní podobu získal přestavbou na podnět Václava Josefa Lažanského v letech 1712 – 1717, kterou vedl tyrolský stavitel Jan Jiří Hess podle projektu Tomáše Hafeneckera. Z původního gotického kostela zbylo obvodové zdivo kněžiště s věží.

Interiér kostela je převážně barokní. Na hlavním oltáři se nachází obraz Křest Kristův, Petr Brandl ho namaloval na objednávku Marie Gabriely Lažanské. Malba je zajímavá především dokonalou světelnou a barevnou výstavbou. Dílem Petra Brandla jsou také dva postranní oltářní obrazy – sv. Anny s Pannou Marií a sv. Antonína Paduánského. Dřevěný barokní krucifix v životní velikosti od Josefa Herschera visí na pilíři vítězného oblouku. Na obdobně upravených oltářích při bočních stěnách lodi se nachází obrazy Přátelství Kristovo a Ukřižovaný, jejichž autorem je první místní děkan Jan František Händel. V roce 1722 získala Marie Gabriela Lažanská od papežů Klementa XI. a Innocence XIII. ostatky sv. Innocencie a Justiny, které byly uloženy do skleněných rakví na bočních oltářích. V zadní části kostela se nachází dřevěná nepodklenutá kruchta,⁵⁸ kterou podpírají dva andělé, nesoucí na ramenou hlavice sloupů s akantovými listy, od Štěpána Borovce. Varhany jsou z dílny Jana Leopolda Burkhardta z Lokte.

Vysvěcení dokončeného kostela se konalo 24. června 1717 na svátek sv. Jana Křtitele pražským světícím biskupem Danielem Josefem Mayerem. V hrobce pod hlavním oltářem je pohřbena hraběnka Marie Gabriela Lažanská, velká mecenáška města Manětín.⁵⁹

V těsné blízkosti kostela se nachází barokní patrová budova fary, která roku 1729 povýšila na děkanství. Na konci 18. století spadl do jejího obvodu kostel sv. Jana Křtitele, vsi Česká Doubravice, Vladměřice, Lipí, Radějov, Újezd, Hvozd, Hrádek a od roku 1859 také Brdo.⁶⁰

⁵⁸ Vyvýšené místo v zadní části lodi kostela, určené pro varhany, pěvecký sbor a hudebníky.

⁵⁹ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 21, 22.

⁶⁰ MATUŠKOVÁ, M. *Město Manětín*, s. 13.

2.2.3. Kostel sv. Barbory

Na východním okraji města v údolí Manětínského potoka stojí kostel sv. Barbory.⁶¹ Počátky tohoto kostela souvisí s hornickou osadou Vesce, která byla s Manětínem spojena. První písemnou zmínku o kostelu z roku 1412 nalezneme v nejstarší městské pamětní knize založené roku 1381. Zsvěcení kostela ukazuje na dolování drahých kovů na Manětínsku. Pověst však říká, že když se zde budovaly základy k malé kapli, byla objevena stará ve skále tesaná studna, ve které byla objevena dřevěná socha sv. Barbory.

Svatobarborská kaple byla postavena nad pramenem, tryskajícím ze skal. Později byla kaple rozšířena v kostelík, k němuž přicházeli poutníci z širokého okolí. Roku 1518 nechal Jindřich ze Švamberka kostelík pobořený za husitských válek opravit. Při této příležitosti daroval kostelu první zvon. Druhý zvon, odlitý roku 1599, přetrval do dnešní doby. I přes velké množství darů od poutníků, začal kostel časem chátrat. Na konci 17. století ho nechal hrabě Václav Josef Lažanský přestavět burgundským architektem Janem Baptistou Matheyem na raněbarokní kostel. V roce 1697 byl kostel vysvěcen opatem plaského kláštera Ondřejem Trojerem.⁶²

Kostel je jednolodní s trojboce zakončeným presbytářem a dvěma postranními kaplemi. Věž s nevysokou jehlancovou střechou stojí nad trojosým jihozápadním průčelím a kostel převyšuje pouze o jedno podlaží. K západnímu průčelí vede dvouramenné schodiště z roku 1736, které je zdobené čtyřmi páry pískovcových váz, jejichž autorem je místní sochař Josef Herscher. Z dolní podesty se lze dostat ke studánce pod věží, hluboké asi 4 metry. Sochy sv. Františka Xaverského a sv. Antonína Paduánského z roku 1762 v nikách v hlavním průčelí stávaly původně na můstku před kostelem. Značně poničený kostel je před kompletní rekonstrukcí.

O výzdobu kostela sv. Barbory se svými díly zasloužili umělci Petr Brandl, Jan Brokof, Josef Herscher a Štěpán Borovec. Petr Brandl tvořil na objednávku Anny Alžběty Lažanské. Pro tento kostel namaloval dva lunetové obrazy – Smrt sv. Izidora a Zavraždění

⁶¹ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 22.

⁶² BUKAČOVÁ, Irena et al. *Poklady kostela sv. Barbory v Manětíně*. Beroun: Pro Muzeum a galerii severního Plzeňska vydalo Nakladatelství MH, 2010. 56 s. ISBN 978-80-86720-51-7, s. 7 – 13.

sv. Václava. Na obraze sv. Václava s Podivenem jsou zpodobněni dva synové Lažanských, Adam a Václav Josef. Autorství obrazu Stětí sv. Barbory na hlavním oltáři bývá také přisuzováno Petru Brandlovi. Nemůže být ale potvrzeno, protože obraz byl v roce 1876 přemalován. Jan Brokof byl do Manětína pozván Karlem Maxmiliánem Lažanským v roce 1683. Pro kostel vytvořil cyklus osmi řezb světců, především českých zemských patronů. Ty se nacházejí v transeptových⁶³ kaplích, které jsou zasvěcené svatému Václavovi a patronu rolníků Izidorovi. Jeho působení odstartovalo v Manětíně rozvoj sochařské činnosti. Josef Herscher svými díly vyzdobil oltáře a kazatelnu. Pro hlavní oltář vyrobil plastiky sv. Kateřiny a sv. Markéty. Pro dva postranní oltáře vytvořil nadživotní statické polychromované řezby, znázorňující sv. Lazara a sv. Martu a sv. Jáchyma a sv. Zachariáše a postavy andělů, kteří drží obrazy. Svou plastikou Boha Otce s andílkou vyzdobil také stříšku kazatelny. Plastikou pod kruchtou Vzkříšený Kristus vytvořil sochař Štěpán Borovec. Na podstavci má vytesaný dnes již téměř nečitelný česko-německý nápis: „Modleme se vespolek za sebe, přátelé – Betet für einander gegenseitig ihr Freunde!“ Autorem varhan je pražský malostranský varhanář Leopold Spiegel.

V areálu hřbitova pod kostelem se nachází kaple sv. Josefa. Byla vybudována roku 1612 z iniciativy manětínského bečváře Matouše Nosa a zasvěcena sv. Matouši. Původně sloužila činností literátského zpěváckého kůru. Na počátku 19. století byla na kapli udělána klasicistní úprava.⁶⁴ Dříve se hřbitov nacházel v okolí kostela sv. Jana Křtitele, za vlády Josefa II. byl zrušen a přesunut na současné místo ke kostelu sv. Barbory.⁶⁵

Před kostelem stojí socha sv. Barbory od Josefa Herschera vysvěcená v roce 1744. Sv. Barbora drží v levé ruce palmu mučednictví a u pravé nohy má tradiční atribut věže.

⁶³ Transept je příčná chrámová loď, která slouží k oddělení presbytáře od hlavní chrámové lodi.

⁶⁴ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 22 – 24.

⁶⁵ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 22.

V roce 1978 byla zrestaurována a před kostel umístěna socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1731 od neznámého autora. Do Manětína byla dovezena z vojenského prostoru Doupov. Od manětínských děl se výrazně liší.⁶⁶

⁶⁶ BUKAČOVÁ, Irena, FÁK, Jiří. *Paměť krajiny. Soupis drobných památek Manětínsko-nečtinského regionu*. Mariánská Týnice: Muzeum a galerie severního Plzeňska pro Manětínsko-nečtínský mikroregion, 2006. 204 s. ISBN 80-903165-6-5, s. 88, 89.

2.2.4. Barokní plastiky v Manětíně

Manětín a jeho okolí je galerií pod širým nebem s více než 30 sochami a sousošími. Barokní sochařská výzdoba z let 1680 – 1780 je pro město charakteristická. Materiálem pro tvorbu soch byl místní kámen, který má velkou zrnitost a obsahuje křemen.

2.2.4.1. Sousoší nejsvětější trojice

Úspěšnou tradici místních sochařů zahájil Štěpán Borovec, který se na přání Lažanských vyučil v pražské dílně Jana Brokofa. Jeho vrcholným dílem je dominanta náměstí, sousoší Nejsvětější Trojice.

Sousoší je umístěno ve středu náměstí proti kompoziční ose severního průčelí zámku.⁶⁷ Na kouli vesmíru se tyčí velký kamenný kříž s holubicí sv. Ducha ve svatozáří. Z pravé strany kříž objímá levou rukou sedící Kristus s kovovou svatozáří na prostovlasé hlavě. Pravou ruku si pokládá v gestu víry na prsa. Bůh Otec s trojúhelníkem svatosti sedí po levé straně kříže.⁶⁸ V levici svírá kované žezlo světovlády, pravou rukou žehná. Roku 1719, krátce před dokončením díla, Štěpán Borovec zemřel.⁶⁹ Sousoší tak bylo pravděpodobně dohotoveno ve spolupráci s Josefem Herscherem. Podle tradice je v postavě Boha Otce zpodobněn Štěpán Borovec.

Sousoší bylo během let několikrát restaurováno. Roku 1996 došlo k závažnému poškození, proto byl originál nahrazen kopií od akademického sochaře a restaurátora Jiřího Nováka z Hrubé Skály.⁷⁰

⁶⁷ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 24 – 25, s. 33.

⁶⁸ BUKAČOVÁ, I., FÁK, J. *Paměť krajiny*, s. 109.

⁶⁹ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 25.

⁷⁰ BUKAČOVÁ, I., FÁK, J. *Paměť krajiny*, s. 108, 109.

2.2.4.2. Socha Piety

Socha Piety se nachází na západní terase náměstí, ve výklenku ohradní zdi bývalého hřbitova při kostele sv. Jana Křtitele. Sousoší sedící Panny Marie s mrtvým Ježíšem na klíně je umístěno na hranolovém soklu. Marie je vzpřímená, pravou rukou drží hlavu Ježíše, levou má v odmítavém gestu. V obličejí se jí zračí bolest. Sochu zhotovil Štěpán Borovec na objednání maněťínské měšťanky Alžběty Omlerové.

2.2.4.3. Socha Trpícího Krista

Ve výklenku zdi bývalého hřbitova při kostele sv. Jana Křtitele vlevo od vchodu stojí socha Trpícího Krista. Na hranolovém soklu s římsou je situován sedící Kristus v dlouhém plášti. Na hlavě má položenou trnovou korunu, na kolenou svázané ruce, ve tváři bolestný výraz. Iniciály HT v oválné kartuši v johanitském osmicípém kříži jsou interpretovány jako Hieronymus Tichý, lékař Lažanských v Manětíně v letech 1714 – 1725. Pravděpodobně je spolu s Alžbětou Omlerovou jedním z objednatelů díla u Štěpána Borovce.⁷¹

2.2.4.4. Socha sv. Jana Křtitele

Štěpánu Borovci je přisuzována i socha sv. Jana Křtitele, jež se původně nacházela před domem vrchnostenského úřadu, dnes stojí u kostela sv. Jana Křtitele. Později byla umístěna na můstek u zvolenského rozcestí, kde ji těžce poškodil vůz se senem. Po osvobození v roce 1945 k soše Rusové přidělali tyč polního telefonu. V roce 1954 byla socha na podnět sochaře Miloslava Böswarta přesunuta na současné místo a opravena.⁷² Postava světce je esovitě prohnutá. Pravou rukou světec žehná, v levé svírá kovový kříž. Od pravé nohy vzhlíží na světce jeho atribut, beránek.⁷³

⁷¹ BUKAČOVÁ, I., FÁK, J. *Paměť krajiny*, s. 114 – 116.

⁷² MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 25.

⁷³ BUKAČOVÁ, I., FÁK, J. *Paměť krajiny*, s. 117.

2.2.4.5. Kašna se sv. Václavem

Jako součást výzdoby stojí na terasách náměstí po stranách sousoší Nejsvětější Trojice dvě symetricky umístěné trojlisté kašny se sochami světců uprostřed.

Ve východní kašně se nachází socha sv. Václava. Světec má na sobě brnění překryté pláštěm, na hlavě knížecí čapku. V pravé ruce drží praporec, u pravé nohy má štít s orlicí. Tvář s plnovousem vzhlíží zbožně k nebesům. Autorství sochy je přisuzováno Josefu Herscherovi.

2.2.4.6. Kašna se sv. Floriánem

Druhá kašna, zasvěcená sv. Floriánovi, stojí proti domu, z kterého údajně vyšel roku 1712 velký požár, který zničil téměř celé město. Světec je proveden v tradičním ikonografickém pojetí, v oděvu římského vojáka s praporcem v pravé ruce. V levé ruce drží vědro s vodou, kterým hasí hořící domek u svých nohou. Autor sochy není známý, zřejmě jím bude Josef Herscher nebo Štěpán Borovec.

2.2.4.7. Socha Spravedlnosti

Výzdoba náměstí je doplněna cyklem alegorií čtyř obecných a tří křesťanských ctností. Pro symetrii byla k alegoriím přidána socha Fortuny. Ženské postavy v nadživotní velikosti jsou otočeny tváří k zámku a nahlízejí do oken 1. patra. Historie vzniku terasy není podložena žádnými archivními prameny. Sochařská výzdoba byla vytvořena dílnou Josefa Herschera na objednávku rodu Lažanských.

Spravedlnost zobrazuje dívka v lehkém splývavém plášti, který klouže z pravého ramene a odhaluje hrud'. V pravé ruce svírá meč, v levé ruce má váhy, na rozdíl od jiných alegorií spravedlnosti má ta manětínská odkryté oči. Socha byla v havarijním stavu, proto byla zaměněna za kopii od sochaře Josefa Nováka z Hrubé Skály.

2.2.4.8. Socha Síly

Postava ženy symbolizující Sílu je oděna ve lví kůži, levou ruku má položenou na hrudi, pravíci je opřena o sloup, hlava vzhlíží k nebesům.

2.2.4.9. Socha Víry

Figurálním zobrazením základní teologické ctnosti (Fides) je alegorie Víry, jež je součástí souboru na terase před zámek. Víru ztvárňuje mladá dívka svírající v pozvednuté pravici křížek. Levici tiskne zbožně na prsa. Ačkoli byla socha ve 20. století několikrát restaurována, bude potřeba nahradit ji kopií.

2.2.4.10. Socha Lásky

Sousoší Lásky stojí uprostřed ctností v ose zámku i náměstí. Je umístěno mezi zámek a sousoším Nejsvětější Trojice. Svou polohou zvýrazňuje svůj význam oproti ostatním alegoriím. Socha bývá nazývaná též Kolébka. Je zobrazena jako mladá žena v prostém šatě, která je posazena na poduškách v kolébce. U bosých nohou má dvě objímající se děti, levicí objímá nahé dítě a na pravém kolenu ji spočívá další dítě, které ji také objímá. Nezvyklé uspořádání se čtyřmi dětmi, místo běžných dvou nebo tří, jak u alegorie Caritas bývá, má zřejmě opodstatnění v identifikaci Lásky s Marií Gabrielou Lažanskou a jejími čtyřmi potomky.

2.2.4.11. Socha Naděje

Pískovcová plastika mladé urostlé ženy ve splývavém řasnatém šatu představující Naději je situovaná na střední terase před zámek. Naděje je vyznačena atributem kotvy pod pravou rukou a holubicí na levé ruce. Sochu bude potřeba zaměnit za kopii, její kámen je velmi poničený.

2.2.4.12. Socha Umírněnosti, Opatrnosti

Alegorie Umírněnosti je umístěna na terase před zámek jako šestá od kostela sv. Jana Křtitele. Je zobrazena jako dívka v bohatém šatu, která do mušlovité misky v pravé ruce nalévá vodu ze džbánu, který drží v ruce levé. Svou práci velmi pozorně sleduje. Umírněnosti se též říká alegorie Vody.

2.2.4.13. Socha Moudrosti

Moudrost znázorňuje esovitě prohnutá dívčí postava. Nad částí architektonického článku, o který se opírá, drží pravou rukou olovnici. Podle atributů bývá též nazývána alegorií architektury.

2.2.4.14. Socha Štěstěny

Štěstěna je zobrazena jako dívka oděná v lehké drapérii, která stojí na okřídleném globu. Pravou ruku má v náznaku tanečního pohybu založenou v bok, v levici svírá okřídlenou hůlku, levá noha je odhalená. Pro své atributy bývá někdy nazývána alegorií obchodu nebo Merkur, i přesto že má jasné ženské rysy. Socha je vytesána z manětínského pískovce, atributy jsou vyrobené z kovu a zdobené zlatem.

2.2.4.15. Socha Aeskulapa

Hranolový sokl přechází v kvádr, z kterého vyrůstá busta ženy. Žena má v pravé ruce u pasu misku, v levé ruce drží džbán. Přes podstavec kolem džbánu se plazí na ženiny prsa had. Plastika je označovaná také jako Hygie či alegorie Jara. Dříve zde byla jiná alegorická socha Jara, na tu si již v Manětíně nikdo nevzpomíná.

2.2.4.16. Socha Léto

Socha léto se nachází na střední terase, vpravo od sousoší Nejsvětější Trojice. Je obrácena zády k zámku. Alegorii Léta ztvárňuje zteplá mladá žena se snopem obilí a srpem. I přes četné restaurátorské opravy je kámen velmi poničený.

2.2.4.17. Socha Hypnos

Podobně jako u sochy Aeskulapa vyrůstá z hranolového soklu kvádr, který se mění v bustu muže. Ten má na tváři dlouhý vous, oděn je do splývavého řasnatého roucha. Na čelní stěně kvádru je vytesána kytice tulipánů. S ohledem na soubor alegorií ročních období bývá socha někdy označována jako alegorie Podzimu. Socha není autorsky určena, podobnost lze spatřit se souborem zahradní plastiky. Hypnos není dílem Josefa Herschera ani Štěpána Borovce.

2.2.4.18. Socha Zima

Socha Zima se nachází po levé straně sousoší Nejsvětější Trojice a je otočena zády k zámku. Jejím protějškem je socha Léta. Sochy Jara a Podzimu se nedochovaly, alegorie ročních dob je tedy doplněna sochami Hypnos a Hygie. Zimu ztvárňuje ženská postava, která je oblečena ve splývavé roucho s vyhrnutými rukávy, stojící na obdélném soklu. Na prsou má pancíř a na hlavě přilbu. Na hranolu jsou hořící polena. Žena má levou ruku položenou na hraně hranolu za ohněm, pravici dává do ohně.

2.2.4.19. Socha sv. Otýlie

Svatá Otýlie je patronkou proti nemocem očí. Sochu nechal vyrobit podle chronogramu Václav Maxmilián Lažanský roku 1760 jako poděkování za uzdravení syna. Světiče původně stávala na Vysoké cestě, odkud byla přesunuta ke kostelu sv. Jana Křtitele. Socha má esovitě prohnutou postavu a na sobě splývající šat s vlajícím pláštěm. V pravé ruce svírá misku s atributem, očima. Levou ruku má ve zbožném gestu na prsou. Dílo vytvořil sochař Václav Ondřej Herscher.

2.2.4.20. Socha sv. Martina

Socha sv. Martina je umístěna na západním okraji intravilánu⁷⁴ města, při levé straně silnice na Nečtiny. Sochu nechal vyrobit manětínský konšel Antonín Schneider jako poctu svatému Martinovi za ochranu lidí a stád ovcí. Na podstavci je vytesán znak barvířů – lis na potiskování sukna. Světec je vyobrazen s nahým žebrákem, který mu klečí u nohou a vzpírá k němu ruce. Sv. Martin má na sobě biskupský šat, na hlavě má mitru a na prsou biskupský kříž. V pravé ruce svírá knihu, levici nabízí žebrákovi. Dílo vytvořil Václav Ondřej Herscher, sochař druhé generace manětínských umělců.

⁷⁴ Zastavěná část území obce.

2.2.4.21. Socha Karla Boromejského

Nejmladší sochou manětínského souboru je socha Karla Boromejského, jež se nachází v nice zámku u vjezdu do dvora. Vyrobena je z hořického pískovce. Sochu nechali vytesat Ida, hraběnka Lažanská z Bukové, rozená princezna Schwarzenbergová, a Jan hrabě Lažanský, svobodný pán z Bukové, na památku jejich syna JUDr. Karla Lažanského, který zahynul za první světové války v Bosně. Světci u nohou klečí anděl nesoucí portrétní medailon hraběte Karla Lažanského. Autorem sochy je přední český sochař Čeněk Vosmík.

2.2.4.22. Socha sv. Raymunda

Světec znázorňující sv. Raymunda na další ze soch pravou rukou žehná, v levé ruce svírá měšec s penězi pro vykoupení otroků. Levou nohou šlape na okovy, které symbolizují osvobození otroků. Podle erbu na soklu se znakem okněžněné abatyše Marie Gabriely Lažanské lze vznik sochy datovat po roce 1738. Původní místo sochy bylo na hranicích manětínského a rabštejnského panství u Čoubova mlýna. Odtud byla přemístěna nad kostel sv. Barbory k cestě do Vladměřic. Je poslední z řady manětínských soch ve směru od náměstí. Protějšek sv. Raymunda, socha Immaculaty stojí na cestě z Manětína do Stvolen. Autorem sochy je Josef Herscher.

2.2.4.23. Socha Immaculaty

Dominantou krajiny je socha Immaculaty, která je umístěna na severním okraji města, při silnici do Stvolen. Stojí na mezi před odbočkou na polní cestu k někdejšímu popravišti. Panna Marie typu Immaculaty-Neposkvrněné je postavená na půlměsíci, zemské kouli a hadu v oblacích. Objednavatelkou sochy je zřejmě Marie Gabriela Lažanská. Lze tak soudit podle jejího erbu se znakem abatyše na podstavci sochy. Ten sochu řadí mezi díla vytvořená po roce 1738. Autorství je připisováno manětínskému sochaři Josefu Herscherovi.⁷⁵

⁷⁵ BUKAČOVÁ, Irena, FÁK, J. *Paměť krajiny*, s. 102 – 123.

2.2.4.24. Socha sv. Vojtěcha

Sochu sv. Vojtěcha nechal vyrobit hrabě Maxmilián Lažanský roku 1767. Světec je oděn do bohatě řaseného pláště, na hlavě má mitru. Pravou ruku má zvednutou, v levé svírá knihu. Socha je umístěna na západním okraji intravilánu města ve směru do Nečtin.

2.2.4.25. Barokní pískovcové vázy

Výzdobu náměstí doplňují barokní pískovcové vázy. Jsou zdobeny střídavě rostlinným motivem a párem maskaronů,⁷⁶ ženských a mužských tváří. Jejich autorem je Josef Herscher.⁷⁷

⁷⁶ Plastický zdobný motiv v podobě lidské (ženské i mužské) nebo zvířecí tváře.

⁷⁷ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 27.

2.2.5. Vysoká cesta Manětínská

Vysoká cesta spojovala město, které v době baroka sahalo jen k rozcestí na Stvolny, a osadu rozkládající se v okolí kostela sv. Barbory. V letech 1728 – 1734 byla ozdobena čtrnácti sochami světců v nadživotní velikosti. Jejich fundátory byli Lažanští, jejich děti, dvořané, příbuzní či manětínští měšťané u příležitostí jubileí, na ochranu města, na památku nebo ze zbožnosti. To vše lze číst na soklech s chronogramy a erby. Autorem všech soch na Vysoké cestě je manětínský sochař Josef Herscher.⁷⁸

2.2.5.1. Socha sv. Josefa

Fundátorem sochy sv. Josefa byl František Josef Černín z Chudenic. Je pravděpodobné, že sochu dala vyrobit jeho manželka, hraběnka Černínová, rozená Westerloo, po smrti hraběte 6. března 1733. Na pokrčené noze má světec posazeného Ježíška v dlouhé košilce. Na temeni hlavy mají Josef i Ježíšek svatozář. Socha je první v řadě po pravé straně směrem od města, jejím protějškem je socha sv. Anny.

2.2.5.2. Socha sv. Anny

Objednavatelkou sochy sv. Anny byla hraběnka Isabela de Merode manželka Františka Josefa Černína z Chudenic. Ten vlastnil sousední rabštejnské panství, s manětínskými byl spřízněn přes hraběnku Marii Gabrielu, rozenou Černínovou, jejíž byl bratranec. Tomu svědčí i alianční černínsko-westerlooský erb na podstavci sochy. Světice svírá v levé ruce knihu, pravou rukou drží postavičku Panny Marie. Ta na sv. Annu pohlíží a dává jí kytičku růží. Socha je umístěna proti soše sv. Josefa.

2.2.5.3. Socha sv. Fabiána

Socha sv. Fabiána nemá jednoznačného objednavatele. Podle toho, že na soše není žádný erb, lze soudit, že sochu nechali zhotovit manětínští měšťané. Světec v dlouhém splývavém papežském šatě má levou ruku položenou ve zbožném gestu na prsou, v pravici

⁷⁸ MATUŠKOVÁ, M. *Manětín*, s. 29.

drží knihu. U nohou je o papežskou tiáru s kovovým křížkem opřen andílek s mučednickou palmou. Protějškem sv. Fabiána je socha sv. Šebestiána.

2.2.5.4. Socha sv. Šebestiána

Socha sv. Šebestiána je umístěna na Vysoké cestě jako protějšek sv. Fabiána. Manětínští občané nechali sochu vytvořit jako ochranu města před morem. Světec je zobrazený podle legendy, přivázan ke stromu a zasažený šípy do srdce, břicha a levé nohy.

2.2.5.5. Socha sv. Rocha

Vytvoření sochy sv. Rocha je spjato se sňatkem Josefy Lažanské a Václava Pöttinga. Alianční erb na soklu svědčí o propojení rodů. Nápis v kartuši ukazuje sv. Rocha jako ochránce proti moru. Světec vzhlížející k nebi je doprovázen psem s krajícem chleba v tlamě. Originál sochy je uschován v kostele sv. Barbory. Protějškem sv. Rocha je socha sv. Rozálie.

2.2.5.6. Socha sv. Rozálie

Sv. Rozálie, stejně jako její protějšek sv. Roch, je ochránkyně proti moru. V pravici svírá světice křížek, v levici drží lebku. Hlavu jí zdobí věneček z růží. Sochu dala postavit mladá hraběnka Josefa Lažanská.

2.2.5.7. Socha Ecce homo

Podle kartuše s černínským znakem na čelní straně soklu sochy Ecce homo lze usoudit, že je objednavatelkou Marie Gabriela Lažanská, rozená Černínová. Kristus s výrazem utrpení ve tváři má na hlavě trnovou korunu. Protějškem Ecce homo je socha Mater Dolorosa.

2.2.5.8. Socha Bolestné Matky Boží, Mater Dolorosa

Objednání sochy Bolestné Matky Boží lze podle aliančního erbu lažansko-černínských na čelní stěně podstavce připsat hraběnce Marii Gabriele Lažanské. Postava Panny Marie má ve tváři bolestný výraz, zrak upírá k nebesům. Ruce má v zoufalém gestu spojené před tělem. Původně měla v prsou zabodnutý meč, ten se bohužel na soše již

dlouhou dobu nenachází. Je zde zřejmá podoba se sochou Panny Marie z Kalvárie od Matyáše Bernarda Brauna, která se nachází v plaském klášteře.

2.2.5.9. Socha sv. Donáta

Socha sv. Donáta má čelní stěnu podstavce rozdělenou kartuší na dvě poloviny. Na jedné je nápis s chronogramem, který vznik sochy datuje do roku 1728. Na druhé polovině je reliéf s ilustrací legendy o světcí, který je ochráncem proti bouřím a krupobití. Světec s mitrou na hlavě drží v pozvednuté pravici blesky, v levé ruce svírá knihu, palmu a berlu. Protějškem sv. Donáta je socha sv. Benna.

2.2.5.10. Socha sv. Benna

Socha sv. Benna má čelní stěnu podstavce rozdělenou rolverkovou⁷⁹ kartuší na dvě poloviny. V horní části se nachází reliéf s ilustrací legendy o polabském světcí a míšeňském biskupovi. V dolní části je latinský nápis v kartuši. Světec s mitrou na hlavě svírá v levé ruce berlu a knihu, pravici má v gestu víry položenou na prsou. U nohou má atribut ryby a rozvázaných okovů.

2.2.5.11. Socha Anděla strážce

Anděl Strážce je zobrazen v tradiční ikonografii jako ochránce člověka před nebezpečími a nástrahami hříchu. Člověk je zde představován buclatým dítkem, které drží Anděl strážce v levé ruce, hřích zobrazuje d'ábel, na kterém Anděl stojí. Fundátorem sochy je hrabě Karel Lažanský. Nechal ji postavit v roce 1733 ze zbožnosti Andělu strážci. Protějškem sochy je Archanděl Michael.

2.2.5.12. Socha Archanděla Michaela

Kult Archanděla Michaela byl na Manětínsku poměrně oblíbený. Josef Herscher jej na objednání Maxmiliána Lažanského vyobrazil v tradiční ikonografii jako knížete nebeského vojska s plamenným mečem. Ten představoval v 17. a 18. století také katolický protireformní boj. Archanděl Michael stojí na d'áblovi, v pravé ruce svírá napřážený meč,

⁷⁹ Rollwerk je zavíjený ornament s členěnými a stáčenými okraji.

v levici drží štít. Socha je umístěna na Vysoké cestě u mostu přes Manětínský potok na východním okraji města jako protějšek sochy Anděla strážce.

2.2.5.13. Socha sv. Ludmily

Fundátorkou sochy sv. Ludmily byla nejmladší dcera Marie Gabriely Lažanské, třináctiletá Anna. Socha stojí na svém původním místě, na staré cestě z Manětína do Brda. Čelní stěnu soklu zdobí kartuše s nápisem a reliéfem ze života světice, která se nachází pod erbem Lažanských. Na pravém boku je reliéf klečícího sv. Václava, na levém je Ludmila, jak žehná sv. Václavovi. Ve zvednuté pravici svírá světice kříž, v levé ruce drží konec šálu, kterým byla zabita. Protějškem sv. Ludmily je socha sv. Jana Nepomuckého.

2.2.5.14. Socha sv. Jana Nepomuckého

Sochu sv. Jana Nepomuckého nechala postavit manětínská vrchnost, podle chronogramu ji lze datovat do roku 1728. Umístěna je zřejmě na svém původním místě u mostu. Čelní stranu podstavce zdobí velká rolverková kartuše s nápisem a boční strany reliéfy se zповědí královny Johany a mučednickou smrtí světce, který byl shozen z mostu. Ve zvednuté pravé ruce svírá prostovlasý světec kříž, na který zbožně hledí, v levici drží biret.⁸⁰ Andílek s korunou slávy, mučednickou palmou a s gestem mlčení spočívá světcevi u nohou. Kovová svatozář s 5 hvězdičkami je vyrobena ze zlacené mědi.⁸¹

⁸⁰ Pokrývka hlavy jako odznak určitého úřadu nebo hodnosti.

⁸¹ BUKAČOVÁ, I., FÁK, J. *Paměť krajiny*, s. 89 – 100.

2.3. Pověsti

K Manětínu se váží dvě známé pověsti. První z nich je spojená s Marií Gabrielou Lažanskou, majitelkou manětínského zámku. Vypráví o jejím věrném sluhovi, který ji zachránil před ztrátou majetku, když hrála v karty. Ve druhé se píše o pokladu ukrytém v Chlumské hoře.

2.3.1. Jak Bernard Karásek ke štěstí přišel

Pověst vypráví o Bernardovi Karáskovi, který přišel ke štěstí svou věrnou službou Marii Gabriele Lažanské.

Bernard pocházel z mlynářské rodiny Karásků, která vlastnila na Manětínsku všechny mlýny i mlýnky. Ale protože byl ze tří bratrů nejmladší, žádný mlýn pro něj už nebyl. Tak se musel podívat po práci jinde. Bernard se dal do služby k hraběnce Marii Gabriele Lažanské, majitelce manětínského panství. Chytrý, zručný, pohledný mládenec se hraběnce velmi líbil a zamlouval, a tak z něj udělala svého osobního komorníka. Tato práce byla nelehká, sluha musel být hraběnce po ruce dvacet pět hodin denně a poslušně vyhovět každému jejímu přání.

Náš příběh se odehrál na manětínském zámku na počátku druhé třetiny století napudrovaných paruk. To Bernard sloužil již třetí rok a o své paní věděl vše.

Ten večer bylo v zámku velmi hlasito. Znuděná zámecká paní, dychtivá po zábavě, měla pozvané hosty z blízka i z dálky. Krom Kokořovců, Kolovratů a chyšských pánů přijelo i několik cizinců. Bernard věděl, co jsou zač ti páni s dluhy a dědickými spory, ti dodavatelé císařské armády, koňští handlíři s tituly, podvodníci i znudění aristokraté v parukách. Hosté se těšili na hru, mnozí měli v plánu nacpat si prázdné kapsy. Marie Gabriela sázela hodně, ale snadno se dala obehrát. Hraběnku nebavilo hrát o malé sumy, proto hrála jen s bohatými. V kamnech praskal oheň, stoly se prohýbaly jídlem i pitím, na karetním stolku byly připravené snad všechny druhy karet a hostitelka oděná do stříbrem vyšíváných šatů se usmívala na své hosty. Během chvíle se rozproudila hra, netrvalo dlouho a Marie Gabriela prohrála pěknou sumu peněz. Na stole ležela kupa úpisů, závazků a zlaťáků. Kdo neměl už nic, sázel do hry kočár i koně. Hraběnce chvilku přála karta, tak

se jí podařilo získat zpět alespoň část toho, co prohrála. Bernard, jako vždy stojící za hraběčným křeslem připraven plnit její rozkazy, pozoroval hru s těžkým srdcem. Marie Gabriela právě vsadila do hry s jedním cizím šlechticem statek v Čisté a přihazovala dále. Bernard šikovně nakukoval hraběnce do karet. Když uviděl, jakou další kartu si z balíčku vytáhla, udělal prudký pohyb, jako že dolévá víno a strčil do hracího stolku. Karty, které host na stůl vyložil, spadly na zem a spolu s nimi také svícen a poháry s vínem. V nastalém zmatku Bernard z místnosti zmizel a dobře se schoval. Až do své skrýše slyšel, jak Marie Gabriela i cizí šlechtic nadávají a spílají.

Zatímco byl Bernard ukryt, hraběnka se uklidnila a podívala se na tuto událost s chladnou hlavou. V tom si uvědomila, že to její sluha udělal, aby ji ochránil. Nechybělo mnoho a přišla by o statek v Čisté a možná i o zámek nebo další majetek. Když už byl v zámku znovu klid, nechala si Bernarda zavolat, aby mu oznámila, že ho ze zámku propouští, aby jí už víckrát nemohl pokazit hru. Za jeho věrné služby mu ale darovala jeden ze svých mlýnů. Tak Marie Gabriela ztratila služebníka a mlýn, ale měla své panství a nabyla rozumu. Od té doby prý již čertovy obrázky do ruky nevezala a o peníze nehrála.⁸²

2.3.2. O pokladu na vrcholu Chlumské hory

K temeni Chlumské hory vede ze sklepení kláštera tajná chodba, kde je dodnes schovaný vzácný poklad. Mniši sem z obavy před válečným nebezpečím ukryli stříbrné sochy dvanácti apoštolů a zlatou sochu Krista.⁸³

K této pověsti se váže příběh z knihy Lidové pověsti z Manětínska. Její autor Josef Vorel zde popisuje, jak se jej s kamarády jako malí kluci vydali hledat. Místo tajemné chodby a vzácného pokladu našli skalní průrvu, která je pozůstatkem sopečného kráteru čedičové Chlumské hory.⁸⁴

⁸² BUKAČOVÁ, Irena. *Panna vejpůl a jiné pověsti*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1989. 198 s. ISBN 80-7088-012-0, s. 188 – 194.

⁸³ DAVID, Petr, SOUKUP, Vladimír. *Hrady, zámky a tvrze*. Ostrava: ORY Books, 2012. 207 s. ISBN 978-80-260-1942-8, s. 86.

⁸⁴ VOREL, Josef. *Lidové pověsti z Manětínska*. Kralovice: Vl. nákl., 1990. 55 s, s. 11, 12.

3. Didaktická část

3.1. Questing

3.1.1. Co je to questing?

Quest neboli „hledačka“ je poznávací stezka, která má několik zastavení, kde poutníci hledají indicie, aby mohli vyluštit jednotlivé tajenky, správně pokračovat v cestě a na konci došli ke správnému heslu pro získání pokladu. Obvykle je napsaná ve verších. Poklad představuje návštěvní kniha a razítko, které si orazíte do své cestovní knihy či sešitu. Jeho součástí mohou být fotografie, průvodce po okolí, pohlednice nebo různé drobnosti na výměnu.

Questing je zábavná hra připomínající naši „honbu za pokladem“ nebo „šipkovačku“. Ve Skotsku a Anglii je nazýván letterboxing. Má zde tradici více než 150 let. V USA má tradici dvacetiletou a jeho popularita stále stoupá. Quest má stálou trasu, během níž hráči nacházejí různé indicie, které je dovedou k pokladu. Questy jsou stálé a neměnné, do jejich tvorby se může zapojit i široká veřejnost. Na jejich vzniku se často podílejí školy, místní spolky, občanská sdružení apod. Pro vytvoření dobrého questu je nutné perfektně znát místní přírodní podmínky, kulturní i historické skutečnosti a dokázat tyto znalosti využít. Questing je současně hrou, rozptýlením, učením i poučením. A to nejen pro místní obyvatele či školáky, ale také pro turisty, kteří na místo přijíždějí za poznáním.

Questing rozvinula nestátní nezisková organizace Vital Communities ve Vermontu, v USA v roce 1995 a vlastní příslušné obchodní známky.⁸⁵

⁸⁵ Questing [online]. Dostupné z URL: <<http://www.questing.cz/Co-je-to-questing.aspx>> [cit. 2014-02-22].

3.1.2. Questing – nové cesty za poznáváním místního přírodního a kulturního dědictví v České republice

Na realizaci projektu „Questing“ v České republice spolupracují Actaea – společnost pro přírodu a krajinu, Nadace Partnerství a LabyrinthPro s.r.o.

V rámci tohoto projektu má být přeložena z anglického originálu publikace o questingu, do které budou přidány hledačky (questy) z České republiky. Tím se vytvoří průvodce hledačkami – questy chráněných krajinných oblastí (dále CHKO). Kniha bude rozdělena na část teoretickou, určenou pro pracovníky CHKO, obce, školy a nejrůznější spolky, ve které budou informace o rozvoji questingu a rady, jak udržet turistický ruch v daném území. A na část praktickou. Ta bude obsahovat questy, které budou v rámci projektu vytvořeny v pěti vybraných územích – CHKO Jeseníky, CHKO Třeboňsko, CHKO Křivoklátsko a CHKO Jizerské hory a na vybraných chráněných nebo přírodovědně zajímavých lokalitách v Praze. Celkem bude vytvořeno 10 hledaček, tím vznikne základ sítě questů pro Českou republiku.

V rámci projektu byly spuštěny webové stránky www.questing.cz, kde jsou k dispozici základní informace o questingu a všechny již vytvořené questy.⁸⁶

3.1.3. Vytvořené hledačky

Již vytvořené questy, dané k dispozici nejen turistům, jsou na těchto místech:

- Český les – Českým lesem za bobrem se nesem
- Drakov – Lapkové z Drakova
- Křivoklát – S Karlem Egonem nahorů dolů
- Liberec – Bez mobilu, bez mailu, věnujem se detailu
- Mikulov – Mikulovský zvěřinec aneb Zastav, koukej, vnímej
- Mikulovice – Skrytá tvář Munny
- Praha – Toulcův dvůr

⁸⁶ Questing [online]. Dostupné z URL: <<http://www.questing.cz/O-projektu.aspx>> [cit. 2014-02-22].

- Slavonice
 - Jak Grázl vyloupil městskou pokladnu
 - Město a lidé
- Špilberk
 - O odvaze a činu
 - Odolejte přesile
 - O královně Blance
- Štramberk – Kotoučský praquest
- Třeboň – Mokřadní spirálou na záchranou stanici
- Vrbno pod Pradědem – Hledačka skřítky z Vysoké hory, která se obzvláště zlatem zabývá
- Železné hory
 - Heřmanův Městec - Geoquesting
 - Hlinsko
 - Chotěboř – Hon za třetí indicií
 - Chrást
 - Chrudim - Šifra mistra Ressela
 - Luže – Poznej a hledej indicii
 - Toulovcovy maštale – Maštalský quest
 - Nasavrky – S Kelty okolo Nasavrku
 - Vodní nádrž Seč
 - Skuteč – Za žulovou kostkou
 - Slatiňany
 - Třemošnice
 - Ždírec nad Sázavou⁸⁷

⁸⁷ Questing [online]. Dostupné z URL: <[http:// www.questing.cz/Kde-hledat-hledacky.aspx](http://www.questing.cz/Kde-hledat-hledacky.aspx)> [cit. 2014-02-22].

3.2. Využití hledačky ve vyučování vlastivědy

Questing je možné využít i ve škole, obzvláště ve vyučování vlastivědy a přírodovědy. Questy lze využít v rámci vycházky, exkurze nebo ve vlastním vyučování místo výkladu látky. Z textu hledačky je možné čerpat historii, přírodní podmínky, kulturní či historické památky daného místa nebo regionu. Využití lze i v rámci výuky českého jazyka, matematiky, výtvarné a tělesné výchovy.

Já jsem pro žáky 5. třídy ze Základní školy v Manětíně vytvořila quest, který se váže k městu Manětín a především k jeho barokní sochařské výzdobě. Děti okolo soch, které se ve městě nachází, denně chodí, ale nic o nich neví. Myslím, že by bylo dobré, aby žáci znali jejich historii a spojitost se zámekem i městem. Hledačka „S Marií Gabrielou Lažanskou za barokní krásou manětínskou“ je zamýšlena jako vlastivědná vycházka, která obsahuje rozšiřující, nadstavbové učivo. Na hledačku navazují centra aktivit. Centra aktivit jsou jedním ze specifíků vzdělávacího programu Začít spolu.

3.2.1. Začít spolu

Začít spolu je mezinárodní vzdělávací program, který spojuje ověřené vzdělávací postupy s moderními pedagogickými a psychologickými poznatky. Přináší pedagogický přístup orientovaný na dítě.

Jeho základní myšlenkou je vzdělávat a vychovávat děti v souladu s demokratickými principy, respektovat individualitu jejich osobnosti. Učí žáky kritickému myšlení a dobrému výběru, přijímat změny a vyrovnávat se s nimi, rozpoznávat a řešit problémy, rozvíjet představivost a tvořivost. Vede je k odpovědnosti za své jednání, k aktivnímu zájmu o učení, k umění aktivně a efektivně se učit. Představuje učení zábavnější formou, bez nadměrného stresu.⁸⁸

⁸⁸ KREJČOVÁ, Věra, KARGEROVÁ, Jana. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro I. stupeň základní školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 232 s. Step by step. ISBN 80-7178-695-0, s. 12, 13.

3.2.1.1. Specifika začít spolu

- Konstruktivistický přístup
- Partnerský vztah učitel – žák
- Individuální přístup
- Spolupráce školy s rodinou
- Inkluzivní přístup ve vzdělávání
- Projektové vyučování
- Průběžné rozvíjející hodnocení
- Sebehodnocení
- Hodnocení druhých formou ocenění a doporučení
- Pozitivní atmosféra ve třídě
- Podnětné prostředí
 - Podle H. Gardnera je prostředí, nabízející dětem možnost výběru činnosti podle schopností, důležitým aspektem jejich učení a rozvoje. Dítě může nacházet a rozvíjet své schopnosti více a lépe v prostředí, které je bohaté na podněty a činnosti, než ve frontálním vyučování vedeném učitelem.⁸⁹
- Organizace vyučování
 - Vyučovací blok
 - Tematické projekty
- Struktura dne
 - Ranní kruh
 - Vyučovací blok
 - Centra aktivit
 - *„V centrech aktivit se děti učí přímou zkušeností. Mají v nich prostor pro práci, hru, experimentování a manipulaci s různými předměty a materiály. Poskytují prostor jak pro práci individuální, tak pro práci skupinovou. Děti se v nich učí i od sebe navzájem, nápodobou a pozorováním. Tím, že*

⁸⁹ KREJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J. *Vzdělávací program Začít spolu*, s. 58.

*pracují v malých skupinách, mohou spolu přirozeně komunikovat, řešit problémy, rozhodovat se, procvičovat si vyjadřovací schopnosti, učit se chápat a akceptovat rozdíly mezi lidmi. Jsou tak vedeny k samostatnosti i spolupráci.*⁹⁰

- Činnosti a podněty v centrech aktivit vedou žáky k osvojení a rozvoji klíčových kompetencí.
- Hodnotící kruh

⁹⁰ KREJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J. *Vzdělávací program Začít spolu*, s. 58.

3.2.2. Hledačka

Téma

- S Marií Gabrielou Lažanskou za barokní krásou manětínskou

Cíle

- Žáci si upevní a prohloubí poznatky o historii a památkách města.
- Žáci získají nové poznatky o barokní sochařské výzdobě města.
- Žáci si upevní a prohloubí zeměpisné poznatky o městě.
- Žáci se orientují podle mapy.
- Žáci získají nové poznatky o světcích a jejich attributech.
- Žáci se seznámí s místní pověstí.
- Žáci si procvičí čtení s porozuměním.
- Žáci jsou schopni orientovat se v textu.
- Žáci spolupracují, komunikují ve skupině.
- Žáci dodržují pravidla daná učitelem, pravidla silničního provozu a slušného chování.

Časové rozvržení

- 2 vyučovací hodiny

Vyučovací metody

- Podle zdroje poznání
 - Práce s textem
 - Pozorování
- Podle fází vzdělávacího procesu
 - Motivační a aktivizační – pro centra aktivit
 - Expoziční – nové učivo v textu
 - Fixační – opakování učiva, které je s textem spojeno
 - Diagnostické – výsledek tajenky
 - Aplikační
- Podle obsahu vzdělávání
 - Metoda problémová

Organizační formy

- Skupinové vyučování
 - Rozdělení do skupin
 - Počet dětí ve skupině je maximálně 5.
 - Na koberci leží barevné papíry velikosti A6. Na pokyn učitele si každý vezme jeden list a podepíše si ho. Až budou mít všichni podepsáno, řekne učitel další instrukci: „Rozdělte se do skupin podle barev.“ Lístičky budou děti potřebovat pro rozdělení do center aktivit.
 - Rozdělení rolí
 - Role si děti ve skupině rozdělí samy.
 - Čtenář, zapisovatel, hlavní mozek skupiny, pozorovatel.

Pomůcky

- Text a tužka do skupiny

Motivace k hledačce

- Ranní dopis
 - Milé děti, přeji vám hezký den,
na první dvě hodiny půjdeme ven.
Velké dobrodružství nás čeká,
je před námi cesta daleká.
Za sladkým pokladem a poznáním vede,
dozvíme se na ní téma nových center.
Marie Gabriela čeká nás,
hodně zdaru a zlomte vaz!

Pracovní list

Vítá Tě Manětín – město baroka,
kamenní strážci shlížejí zvysoka.
Přes třicet soch toto město zdobí,
jsou svědky dávné doby.

Krásnému zámku a náměstí
předcházelo velké neštěstí.
Ničivý požár zasáhl město celé,
jeho oprava byla na Marii Gabriele.

Na pomoc si pozvala pány umělce,
Josefa Herschera a Štěpána Borovce.
Ti inspiraci ve světcích a alegoriích měli,
galerii pod širým nebem zde vytvořili.

Dominantou náměstí je sousoší
zobrazující Trojici Nejsvětější.
Nahoře Kristus a Bůh Otec sedí,
společně do oken zámku hledí.

U paty soklu sedí malý andílek,
opřen je o schránku pro svíčky plamínek.
Tato skříňka ochranná
jmenuje se $\frac{11}{11}$ - - - - -.

K nám čelem, k zámku zády,
zobrazují roční doby.
Jedna snop obilí a srp svírá,
jaké roční období ukrývá?

- - - $\frac{1}{4}$

Dříve tu stála alegorie jara,
ted' zde je socha Aeskulapa.
Na prsou hřeje si to proklaté zvíře,
jeho jméno napiš do řádků na papíře.

— 2 —

Cesta za pokladem a poznáním dál vede
po barvě bezmračného nebe.
Nevíš-li kudy jít, sleduj barvu,
co ti připomene jarní travu.

Nebo si můžeš vybrat barvu ohně,
zkrátka se dej vlevo a jdi pořád rovně.
Na křižovatce se vpravo dej,
dál po modré se ubírej.

Kroky Tvé po chodníku kráčí,
k nehybným strážcům zvedni oči.
Celkem čtrnáct – sedm na každé straně jich tu stojí,
Vysokou cestou maněťínskou se nikdo jít nebojí.

První dvojici sv. Anna a sv. Josef tvoří,
nad hlavami jim zlaté svatozáře září.
Josefovi malé dítě na koleni sedí.
Kdo je to? Ten, co o Štědrém dnu obdarovává lidi.

--- 7 ---

Další v řadě stojí sv. Fabián,
jeho protějškem je sv. Sebastián.
Oba světce od sebe rozeznáte bez problému,
Fabián drží knihu, Sebastián je připoután k stromu.

O kousek dál sv. Roch k nebi vzhlíží,
naproti je sv. Rozálie s věnečkem růží.
Oba světci proti moru chrání ves,
sv. Rochovi u nohou sedí $\frac{1}{8}$ -- --.

Další dvě sochy vyjadřují velké utrpení,
na pravé straně cesty je Ježíš korunován trním.
Proti němu stojí Panna Marie Bolestná,
soše chybí meč, co správně v prsou bodnutý být má.

Pátou dvojici směrem od města
tvorí sochy svatého Benna a Donáta.
Donátův atribut, který má v ruce, poznáš lehce,
když ještě poradím Ti, že před bouří je ochránce.

$\frac{1}{1}$ -----

Dál kroky své ved' směle,
shora shlíží dva andělé.
Archanděl Michael, kníže vojska nebeského,
a anděl strážce, co chrání člověka hříšného.

Na konci Vysoké cesty manětínské
je socha babičky, patrona země české.
Byla manželka prvního doloženého Přemyslovce,
pozor, ať nemáš na mysli bájného Čecha praotce.

V pravé ruce kříž, v levé konec šálu svírá,
uškrtit ji nechala snacha Drahomíra.
O které světici je řeč jistě víš,
tyto řádky jejím jménem zaplníš.

Svatá ----- $\frac{1}{12}$

Proti světici stojí Jan z Nepomuku,
u něj získáš souhlásku pro svou tajenku.
Najdeš ji na čelní straně podstavce,
vyber tu, co v nápisu je nejvíce.

6

Zde putování po modré turistické značce končí,
po pravé straně se raněbarokní kostel tyčí.
Na cestu k němu se hned dej,
další indicii tam hledej.

Sochu světice u hřbitovní zdi mineš,
pozorně si ji však prohlédneš.
Její kult byl v baroku velmi rozšířen,
místní svatostánek jí je zasvěcen.

Abys mohl zjistit celou tajenku,
je nutné dobře znát tuto patronku.
Při těžké práci chrání horníky,
její jméno si zapiš na řádky.

Svatá ₃

Kostel jako chátrající vypadá,
vzácný poklad se v něm ale najít dá.
Slavných umělců ukrývá díla,
sochy Jana Brokofa a obrazy Petra Brandla.

Celý kostel v budoucnu čeká rozsáhlá rekonstrukce,
na obrazech byly provedeny restaurátorské práce.
Až se všechny opravy dokončí,
krásou budou až přecházet oči.

Ted' už kostelu ale ukaž záda,
vydej se hledat svatého Raymunda.
Tento světec otroky z otroctví vykupuje,
váček, co na peníze má, se $_{- - -}^{\frac{-}{9}}$ jmenuje.

Když pořád dále od kostela až za město půjdeš,
při levé straně silnice do Vladměřic ho najdeš.
Podívej se dobře, co drží v ruce,
ať správně písmenko máš v tajence.

Další své kroky ved',
kousek po cestě zpět.
Kam máš jít dál, si v mapě najdi,
opatrně silnici přejdi.

Ted' čeká Tě dlouhá cesta bez hledání,
o Marii Gabriele si přečti povídání.
Pro rozvoj města toho mnoho učinila,
ne vždy však bez hříchu a pokušení žila.

Marie šťastnou paní byla,
věrného sluhu ve službě měla.
Když hráčský chtíč jí mysl zatemnil,
od velké zkázy ji Bernard zachránil.

Ale to bychom předbíhali,
slyš, jak byl příběh celý!
Když poslouchat pozorně budeš,
získati poučení můžeš.

Hraběnka se nudila,
v karty hrát se rozhodla.
Na zámek pozvala šlechtice,
co peněz měli velice.

Nechtěla hrát jen o málo
a to ji skoro zámek stálo,
Marii vůbec nešla karta,
prokletá je tahle hráčská parta.

Když i statek v Čisté do hry dala,
hrůza Bernardem zacloumala.
V tom dostal spásnou myšlenku
a prudce strčil do stolku.

Všechno, co na něm bylo,
rázem se rozsypalo.
Soupeřovi karty vítězné
byly na zemi spadené.

Když to hraběnka uviděla,
hned si vše uvědomila,
Skoro přišla o celý majetek,
zámek i panství, ne jenom statek.

Bernardovi velmi děkovala,
jeden svůj mlýn mu darovala.
Jaké ponaučení si z toho Marie Gabriela vzala?
Víckrát už čertovy obrázky do ruky nevzala.

Aby cesta utíkala rychleji,
zahrát si hru Ti doporučuji.
Například lavinu, co možná pod názvem bomba znáš,
za úkol rychle, ale dobře se schovat při ní máš.

Konec hraní a povídání,
vrať se zpátky ke hledání.
Nezapomeň včas dle mapy odbočit
a do parku pravou nohou vykročit.

Právě jsi vstoupil do zámeckého parku,
možná tu narazíš i na veverka.
Zatím se koukni, jak kachny na vodě krouží.
Jak správně se říká této velké louži?

10 - - - - -

Dříve zde poustevna a altán stály,
zámecké děti si tu hrály.
Přes potok běhaly po lávce,
žily si jako v pohádce.

Potokem teče voda průzračná,
svou pouť ve vsi Bezvěrov začíná.
U Čoubova mlýna se do řeky Střely vlije,
na připravené řádky napiš, jak se jmenuje.

- - - - - 5 - - - - - potok

Francouzským parkem se vydej k cíli,
okouzlit se nech zahradníkovou pílí.
Přenes se do dávné barokní doby,
kdy dámy nosily zdobné róby.

Až pustí Tě duch minulosti,
rychle si tajenku dolušti.
Písmenka dobře poskládej
a do pokladny se vydej.

Když tam správné heslo řekneš,
odměnu sladkou dostaneš.
Dva kilometry v nohách máš,
barokní krásu města znáš.

Tajenka:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

3.2.3. Centra aktivit

Téma

- S Marií Gabrielou Lažanskou za barokní krásou manětínskou

Cíl

- Cíle jsou rozepsané u jednotlivých center.

Časové rozvržení

- 6 vyučovacích hodin rozdělených do šesti dnů.

Vyučovací metody

- Jsou rozepsané u jednotlivých center.

Organizační formy

- Skupinové vyučování
 - Rozdělení do skupin
 - Ponechání skupin z hledačky.
 - Rozdělení do center
 - Každé centrum má svoji barvu. Skupina, která má shodnou barvu s centrem aktivit, v daném centru pracuje.

Hodnocení

- Slovní hodnocení, průběžné, závěrečné
- Sebehodnocení
- Hodnocení druhých formou ocenění a doporučení
- Hodnotící arch – viz příloha č. 2

Pomůcky

- Jsou rozepsané u jednotlivých center.

3.2.3.1. Centrum matematika

Téma

- Historické počítání, vzdálenosti

Cíl

- Žáci si procvičí sčítání a odčítání pod sebe, dělení dvojciferným číslem, převody jednotek.
- Žáci si vyzkouší odhadování vzdálenosti trasy, svůj odhad ověří měřením pomocí měřítka, výsledky porovnají.
- Žáci si zopakují a upevní své znalosti z vlastivědy ze 4. ročníku.
- Žáci přiřadí k historické události správné datum.
- Žáci vypracují pracovní list.
- Žáci diskutují nad problémem.

Vyučovací metody

- Podle zdroje poznání
 - Práce s textem
- Podle fází vzdělávacího procesu
 - Fixační
 - Aplikační
- Podle obsahu vzdělávání
 - Metoda problémová

Organizační formy

- Individuální, skupinové vyučování

Pomůcky

- Pracovní list, mapa, pravítko, psací potřeby

Mezipředmětové vztahy

- Vlastivěda

Výstupy ke klíčovým kompetencím

- Kompetence k učení
 - Žák řídí vlastní učení, vyhledává a třídí informace, uvádí věci do souvislostí, pozoruje a experimentuje, sebehodnotí se.
- Kompetence k řešení problémů
 - Žák promýšlí způsob řešení problémů, vyhledává informace k řešení problémů, prakticky ověřuje správnost svého řešení, propojí matematické operace s reálnou situací, svoji práci zhodnotí.
- Kompetence komunikativní
 - Žák formuluje a vyjadřuje své názory, naslouchá druhým, diskutuje s druhými nad problémem.
- Kompetence sociální a personální
 - Žák spolupracuje ve skupině, poskytne pomoc, oceňuje přednosti druhých, dokáže dát druhým doporučení, respektuje druhé.
- Kompetence občanské
 - Žák respektuje názory druhých, rozhoduje se zodpovědně.
- Kompetence pracovní
 - Žák plní povinnosti, používá bezpečně materiály, nástroje.⁹¹

Zadání

- Vypočítejte příklady. Výsledky jsou roky významných událostí české historie. Přiřaďte rok na řádek ke správné události a všechny události seřaďte (očísľujte 1 – 10), jak šly chronologicky za sebou.
- Pokus se odhadnout, kolik měří trasa hledačky. Popovídejte si o tom ve skupině, odhady si zapište do tabulky. Pomocí měřítka změřte vzdálenost na mapě. Odhady porovnejte se změřenou vzdáleností.

⁹¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2013. 146 s. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>>. s. 10 – 13.

CENTRUM MATEMATIKA

HISTORICKÉ POČÍTÁNÍ

818	686	595	855
<u>+ 597</u>	<u>+ 934</u>	<u>+ 753</u>	<u>+ 357</u>

4408	2293	3502
<u>- 2068</u>	<u>- 987</u>	<u>- 2068</u>

$32\,407 : 23 =$

$53\,506 : 62 =$

$43\,452 : 34 =$

- Bitva na Moravském poli _____
- Dekret kutnohorský _____
- Bitva na Bílé hoře _____
- Příchod Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu _____
- Velký požár v Manětíně _____
- Zlatá bula sicilská _____
- Bitva u Lipan _____
- Vymření Přemyslovců po meči _____
- Upálení mistra Jana Husa _____
- Založení Karlovy univerzity _____

ODHAD VZDÁLENOSTI

Zkus odhadnout, kolik měří trasa hledačky S Marií Gabrielou Lažanskou za barokní krásou manětínskou.

Diskutujte ve skupině, odhady si zapiš do tabulky.

JMÉNO	ODHAD	
	v metrech	v kilometrech

MĚŘENÍ VZDÁLENOSTI

Pomocí měřítka změř vzdálenost na mapě.

POROVNÁNÍ VZDÁLENOSTI

Porovnej odhady se změřenou vzdáleností.

JMÉNO	ODHAD	>, <, =	VZDÁLENOST

3.2.3.2. Centrum čtení

Téma

- Babička a Rytíř

Cíl

- Žáci se seznámí s legendou o svaté Ludmile a svatém Janu Nepomuckém. Procvičí si individuální čtení s porozuměním.
- Žáci vyhledají v přečteném textu důležité informace a seznámí spolužáky s obsahem legendy.

Vyučovací metody

- Podle zdroje poznání
 - Práce s textem
- Podle fází vzdělávacího procesu
 - Expoziční
 - Fixační
 - Aplikační
- Podle obsahu vzdělávání
 - Metoda reproduktivní
- Vrstevnické vyučování

Organizační formy

- Individuální, skupinové vyučování

Pomůcky

- Text legendy

Mezipředmětové vztahy

- Vlastivěda

Výstupy ke klíčovým kompetencím

- Kompetence k učení
 - Žák řídí vlastní učení, vyhledává a třídí informace, uvádí věci do souvislostí, sebehodnotí se.

- Kompetence k řešení problémů
 - Žák samostatně řeší problémy, volí vhodné postupy k řešení úkolů, je zodpovědný za svá rozhodnutí, svoji práci zhodnotí.
 - Žák se ve skupině domluví na řešení, které vyhovuje všem.
- Kompetence komunikativní
 - Žák formuluje a souvisle vyjadřuje své názory, naslouchá druhým, diskutuje s druhými nad problémem.
- Kompetence sociální a personální
 - Žák spolupracuje ve skupině, oceňuje přednosti druhých, dokáže dát druhým doporučení, respektuje druhé.
 - Žák je tolerantní vůči ostatním, dokáže se přizpůsobit situaci, přijmout a přistoupit na domluvený kompromis.
- Kompetence občanské
 - Žák respektuje náboženství, jeho postavy a symboly.
 - Žák respektuje názory druhých, rozhoduje se zodpovědně.
- Kompetence pracovní
 - Žák plní povinnosti, samostatně pracuje s textem.⁹²

Zadání

- Vyber si legendu o svaté Ludmile nebo o svatém Janu Nepomuckém a přečti si ji. Ve skupině se domluvte, kdo kterou legendu bude číst.
- Až budete mít všichni přečteno, navzájem si legendy vyprávějte.

Text

- Viz příloha č. 9 a č. 10

⁹² *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2013. 146 s. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>>. s. 10 – 13.

3.2.3.3. Centrum dovedností

Téma

- Sochy světců

Cíl

- Žáci složí rozstříhané fotografie soch světců, které se nachází v Manětíně. Složený obrázek nalepí na čtvrtku.
- Žáci pojmenují světce na obrázku. Vyhledávají informace v textu.
- Žáci diskutují nad problémem.

Vyučovací metody

- Podle zdroje poznání
 - Metody praktické
- Podle fází vzdělávacího procesu
 - Fixační
 - Aplikační
- Podle obsahu vzdělávání
 - Metoda výzkumná

Organizační formy

- Individuální, skupinové vyučování

Pomůcky

- Rozstříhané obrázky soch, čtvrtky A4, lepidlo, psací potřeby

Mezipředmětové vztahy

- Vlastivěda
- Pracovní činnosti

Výstupy ke klíčovým kompetencím

- Kompetence k učení
 - Žák řídí vlastní učení, vyhledává a třídí informace a efektivně je využívá, uvádí věci do souvislostí, propojuje poznatky z různých vzdělávacích oblastí, pozoruje a experimentuje, sebehodnotí se.

- Kompetence k řešení problémů
 - Žák promýšlí vhodný způsob pro řešení úkolu, vyhledává informace, užívá svých vědomostí k řešení úkolu, svoji práci zhodnotí.
- Kompetence komunikativní
 - Žák formuluje a vyjadřuje své názory, naslouchá druhým, diskutuje s druhými nad problémem.
- Kompetence sociální a personální
 - Žák spolupracuje ve skupině, oceňuje přednosti druhých, dokáže dát druhým doporučení, respektuje druhé.
- Kompetence občanské
 - Žák respektuje názory druhých, rozhoduje se zodpovědně.
 - Žák si buduje pozitivní postoj k uměleckým dílům.
- Kompetence pracovní
 - Žák plní povinnosti, používá bezpečně materiály, nástroje, na svém pracovním místě udržuje pořádek.⁹³

Zadání

- Rozstříhané obrázky soch světců složte dohromady a nalepte na čtvrtky. Nad obrázek světce napište jeho jméno.
- ☺ Nebudete-li si vědět rady, nahlédněte do hledačky S Marií Gabrielou Lažanskou za barokní krásou maněťínskou.

⁹³ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2013. 146 s. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>>. s. 10 – 13.

3.2.3.4. Centrum objevy

Téma

- Kdo jsem?

Cíl

- Žáci si zopakují a upevní své znalosti z vlastivědy ze 4. ročníku.
- Žáci vyhledají potřebné informace v textu.
- Žáci získají nové vědomosti o českých umělcích, kteří tvořili v Manětíně, a o světcích, jejichž sochy se v Manětíně nachází.
- Žáci vypracují pracovní list.

Vyučovací metody

- Podle zdroje poznání
 - Práce s textem
- Podle fází vzdělávacího procesu
 - Motivační a aktivizační
 - Expoziční
 - Fixační
 - Aplikační
- Podle obsahu vzdělávání
 - Metoda výzkumná

Organizační formy

- Individuální, skupinové vyučování

Pomůcky

- Pracovní list, psací potřeby, knížky o Manětínu

Mezipředmětové vztahy

- Vlastivěda
- Český jazyk

Výstupy ke klíčovým kompetencím

- Kompetence k učení
 - Žák řídí vlastní učení, vyhledá a třídí informace a efektivně je využívá, uvádí věci do souvislostí, sebehodnotí se.
- Kompetence k řešení problémů
 - Žák vyhledá informace k řešení úkolů, svoji práci zhodnotí, užívá svých vědomostí k řešení úkolu.
- Kompetence komunikativní
 - Žák formuluje a vyjadřuje své názory, naslouchá druhým, diskutuje s druhými nad problémem.
- Kompetence sociální a personální
 - Žák spolupracuje ve skupině, poskytne pomoc, oceňuje přednosti druhých, dokáže dát druhým doporučení, respektuje druhé.
- Kompetence občanské
 - Žák respektuje názory druhých, rozhoduje se zodpovědně.
 - Žák si buduje pozitivní postoj ke kulturnímu i historickému dědictví českého národa.
- Kompetence pracovní
 - Žák plní povinnosti, používá bezpečně materiály, nástroje. Pracuje zodpovědně.⁹⁴

Zadání

- Zahraj si na detektiva. Podle informací zjisti, o koho se jedná.
- ☺ Nevíš-li si rady, můžeš se podívat do hledačky S Marií Gabrielou Lažanskou za barokní krásou maněťínskou nebo do knížek o Maněťínu.

⁹⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2013. 146 s. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>>. s. 10 – 13.

CETRUM OBJEVŮ

Zahraj si na detektiva, zjisti, o koho se jedná.

1. _____
 - Pocházím z rodu Černínů.
 - Provdala jsem se do rodu Lažanských.
 - Žila jsem na zámku v Manětíně.
 - Po velkém požáru města Manětín jsem se zasloužila o jeho obnovu.
 - Podle pověsti jsem hrála v karty.

2. _____
 - Jsem barokní sochař a řezbář.
 - Vytvořil jsem sochu sv. Jana Nepomuckého na Karlově mostě.
 - Mým synem je známý sochař Ferdinand Maxmilián.
 - Pro kostel sv. Barbory v Manětíně jsem z lipového dřeva vyřezal sochy svatých.
 - Mým žákem byl sochař Štěpán Borovec.

3. _____
 - Jsem český barokní malíř.
 - Namaloval jsem obraz Křest Kristův pro hlavní oltář kostela sv. Jana Křtitele v Manětíně.
 - Pro kostel sv. Barbory v Manětíně jsem namaloval obrazy Smrt sv. Izidora a Zavraždění sv. Václava.

4. _____
 - Jsem barokní sochař.
 - Působil jsem na panství Lažanských.
 - Manětínské náměstí jsem vyzdobil sochami, které zobrazují alegorie ctností.
 - Vytvořil jsem sochy světců, které zdobí Vysokou cestu manětínskou.

5. _____
 - Jsem barokní sochař.
 - Působil jsem na panství Lažanských.
 - Jsem žákem Jana Brokofa.
 - Mé dílo, sousoší Nejsvětější Trojice, zdobí manětínské náměstí.

6. _____
- Jsem manželka prvního doloženého přemyslovského knížete Bořivoje I.
 - Jsem babička sv. Václava a Boleslava I.
 - Byla jsem zabita (uškrncena) na rozkaz mé snachy Drahomíry.
 - V 11. století jsem byla svatořečena.
 - Na Vysoké cestě manětínské najdeš moji sochu.
7. _____
- Jsem ochránkyně horníků.
 - Mými atributy jsou věž, kalich či meč.
 - Je mi zasvěcen kostel v Manětíně, stojí zde i má socha.
 - Svátek slavím 4. prosince.
8. _____
- Býval jsem římský voják, poustevník a biskup v Tours.
 - Legenda vypráví, jak jsem daroval žebrákovi půlku svého pláště.
 - Mými atributy jsou voják na koni, meč, žebrák, plášť, husa, biskupská mitra a berla.
 - Moji sochu najdeš v Manětíně na levé straně silnice ve směru na Nečtiny.
 - 11. listopadu mám svátek.
 - Podle pranostiky přijíždím na bílém koni.
9. _____
- Pocházím z rodu Slavníkovců.
 - Byl jsem druhým pražským biskupem.
 - Po smrti jsem byl pochován v polském Hnězdně.
 - Zpět do Čech přivezl mé ostatky kníže Břetislav I.
 - Jsem patronem české země.
 - Mými atributy jsou mitra, berla či kniha.
 - Moji sochu najdeš v Manětíně na konci obce ve směru na Nečtiny.
10. _____
- Jsem patronem české země.
 - Byl jsem mučen, mé tělo bylo svrženo z Karlova mostu do Vltavy.
 - Mé sochy najdeš nejčastěji na různých mostech, například na Karlově mostě. Tato socha je dílem Jana Brokofa.
 - Stojím také na Vysoké cestě manětínské u mostu přes potok. Autorem sochy je Josef Herscher.
 - Mými atributy je pět hvězd kolem hlavy, kříž v ruce.

☺ Atribut = označení osoby nebo pojmu pomocí předmětu či bytosti nahrazující nápis.

3.2.3.5. Centrum ateliér

Téma

- Mapa hledačky

Cíl

- Žáci si procvičí orientaci ve městě a jeho okolí.
- Žáci nakreslí mapu s trasou hledačky, kterou prošli.
- Žáci vyhledají potřebné informace v textu.
- Žáci diskutují nad problémem.

Vyučovací metody

- Podle zdroje poznání
 - Práce s textem
 - Pozorování
 - Grafické a výtvarné činnosti
- Podle fází vzdělávacího procesu
 - Fixační
 - Aplikační
- Podle obsahu vzdělávání
 - Metoda problémová

Organizační formy

- Skupinové vyučování

Pomůcky

- Čtvrťka A3, rozmazávací křídly, pastelky, již hotové mapy jiných hledaček

Mezipředmětové vztahy

- Vlastivěda

Výstupy ke klíčovým kompetencím

- Kompetence k učení
 - Žák řídí vlastní učení, vyhledá a třídí informace, uvádí věci do souvislostí, pozoruje, tvořivě myslí, sebehodnotí se.
- Kompetence k řešení problémů
 - Žák promýšlí způsob řešení úkolu, vyhledává informace k jeho řešení, volí vhodné metody řešení, využívá své znalosti a dovednosti pro řešení úkolu, svoji práci zhodnotí.
- Kompetence komunikativní
 - Žák formuluje a vyjadřuje své názory, naslouchá druhým, diskutuje s druhými nad problémem.
- Kompetence sociální a personální
 - Žák spolupracuje, podílí se na utváření příjemné atmosféry ve skupině, poskytne pomoc, oceňuje zkušenosti druhých, dokáže dát druhým doporučení, respektuje druhé.
- Kompetence občanské
 - Žák respektuje názory druhých, rozhoduje se zodpovědně.
- Kompetence pracovní
 - Žák plní povinnosti, ovládá techniku a činnosti práce, používá bezpečně materiály, nástroje, na svém pracovním místě udržuje pořádek.⁹⁵

Zadání

- Na čtvrtku A3 nakreslete mapu k hledačce S Marií Gabrielou Lažanskou za barokní krásou maněťínskou.
- Použijte pastelky nebo rozmazávací křídly.
- ☺ Inspiraci hledejte v básni.
- ☺ Můžete nahlédnout na mapy jiných hledaček.

⁹⁵ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2013. 146 s. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>>. s. 10 – 13.

3.3. Realizace

Již při stanovování cílů diplomové práce jsem byla rozhodnutá didaktickou část realizovat a ověřit si mnou vytvořené činnosti v praxi. Proto jsem se již na začátku září byla domluvit v manětínské základní škole na možnost spolupráce. Paní ředitelka můj návrh přijala s potěšením a ve všem mi plně vyšla vstříc. Po dokončení přípravy hledačky a center aktivit jsem se s paní ředitelkou domluvila na termínu a po jarních prázdninách jsem jela do Manětína své didaktické aktivity realizovat. Paní učitelka 5. třídy byla z mé práce nadšená a chválila si, že na činnosti bude moci navázat pondělní přednáškou o barokním sochařství, kterou již měla naplánovanou.

Realizace proběhla bez problémů. Hledačka žáky zaujala a její vyplňování je bavilo. S velkou chutí hledali další indicie a písmenka pro tajenku. Radost z práce a nadšení je neopustilo ani při plnění center aktivit.

Bohužel jsme měli na práci vyhrazené pouze dvě vyučovací hodiny, tak jsme nestihli vše, jak jsem si představovala. Nejvíce mě mrzí, že se nestihlo udělat hodnocení, a tak nemám od dětí zpětnou vazbu. Tu mi v rychlosti napsala pouze paní učitelka, chválila moji kreativitu, připravený materiál a pěkné, zajímavé, názorné a poučné zpracování tématu. Aby mohla práci s dětmi dokončit, dala jsem jí veškerý materiál k dispozici.

Fotografie z realizace jsou v příloze č. 19.

4. Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo vypracovat přehled dějin města Manětín a vytvořit didaktické činnosti, jejichž prostředkem by se žáci prvního stupně netradiční formou seznámili s historií a památkami města.

Manětín je nevelké městečko s bohatou minulostí, která je neodmyslitelně spjata s místním zámekem. První písemná zmínka sahá do druhé poloviny 12. století, kdy zdejší újezd získali od krále Vladislava II. rytíři řádu johanitů a založili zde komendu. Od roku 1420 měli panství v državě Švamberkové, a to až do poloviny 16. století, kdy zámek koupil Volf Krajíř z Krajku. Krajířovi bylo za účast na odboji proti králi v roce 1547 panství zabaveno a prodáno Jeronýmovi Šlikovi z Holiče. Od něho Manětínsko odkoupil v roce 1560 Jeroným Hrobčický. Za vlády Hrobčických dosáhlo město prvního velkého rozmachu. Jeroným dal městu potvrdit stará privilegia a vyprosil druhý výroční trh a pečetní právo. Místní tvrz rozšířil o další budovy a nechal ji přestavět na renesanční zámek. V tíživé finanční situaci na počátku 17. století byli však Hrobčičtí nuceni panství prodat a tak jej roku 1670 koupil získal Kryštof Karel z Roupova. Kryštof stál při odboji proti králi Ferdinandovi II. Habsburskému na straně stavů, proto mu byl veškerý majetek po porážce v bitvě na Bílé hoře zkonfiskován. Manětínské panství posléze koupila paní Ester Lažanská z Bukové. Tak začala 300 letá éra Lažanských v Manětíně.

Za vlády Lažanských dosáhl Manětín největšího rozmachu. Tomu roku 1712 předcházela velký ničivý požár, který zasáhl téměř celé město včetně zámku. Václav Josef Lažanský a Marie Gabriela Lažanská se zasloužili o obnovení zámku i města. Zámek byl barokně upraven a propojen krytou chodbou s observatoří kostela sv. Jana Křtitele. Barokní přestavba zámku zahrnovala také úpravu náměstí. Svah vyrovnaly terasy, které byly ozdobeny sochami, kašnami a vázami. Vznikla také tzv. Vysoká cesta, která vedla od náměstí ke kostelu sv. Barbory. Postupně byla osázena dvěma řadami soch světců. Lažanští drželi Manětínsko až do konce 2. světové války. V roce 1945 jim byl majetek zestátněn a na místním zámku se usadila správa Státních statků a lesů. V roce 1959 byla v zámku zřízena expozice místního muzea. O 30 let později spravovalo budovu zámku okresní muzeum, které zahájilo jeho obnovu. Od 1. 1. 2002 je zámek ve správě Národního památkového ústavu.

V didaktické části jsem vytvořila hledačku, která slouží k seznámení s barokní výzdobou města formou hádanek. Dále jsem vytvořila práci v centrech aktivit ze školního vzdělávacího programu Začít spolu, ve kterých jsem využila, rozšířila a doplnila informace z hledačky. Žáci si při práci v nich upevnili stávající i nově nabyté znalosti. Jak a že vůbec toto funguje v praxi, jsem si ověřila ve spolupráci s manětínskou základní školou.

Jsem ráda, že jsem vytvořila něco, co může obohatit nejen mě a žáky 5. třídy Základní školy v Manětíně, ale také manětínské občany, turisty a návštěvníky města. Vytvořený quest jsem nabídla k dispozici manětínské základní škole a tvůrcům českého questingu.

5. Shrnutí

Diplomová práce je zaměřena na historický a kulturní vývoj města Manětín a jeho následnou aplikaci do výuky vlastivědy na 1. stupni základní školy. Je rozdělena na část teoretickou a na část didaktickou. V teoretické části je sepsán historický a kulturní vývoj města, vznik a vývoj kulturních památek a jsou zde zpracovány pověsti, které se váží k této barokní perle západních Čech. V didaktické části je vytvořen quest S Marií Gabrielou Lažanskou za barokní krásou manětínskou, na který navazují činnosti v centrech aktivit. Didaktická část je návrh, jak netradiční formou zpracovat historii a kulturní památky města a jak vše následně využít ve výuce vlastivědy. Vytvořené činnosti jsou realizované v praxi.

6. Summary

This thesis explores historical and cultural development of Manětín city. The knowledge is intended to be applied into the civics curriculum in the first grade of elementary school. The thesis is divided into two parts: theoretical and didactic. The theoretical part summarizes historical and cultural development of the city. Especially, it deals with cultural monuments and legends that originate in the baroque jewel of the West Bohemia. For the didactic part, we have created an educative quest called „S Marií Gabrielou Lažanskou za barokní krásou manětínskou“. Through this less traditional teaching method, as it is intended, children are given „hands-on“ experience of Manětín's history and culture. Outdoor activities are then linked to the proposed curriculum, so the educative circle is completed.

7. Seznam literatury

- BUKAČOVÁ, Irena. *Panna vejpůl a jiné pověsti*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1989. 198 s. ISBN 80-7088-012-0.
- BUKAČOVÁ, Irena. *Poklady kostela sv. Barbory v Manětíně*. Beroun: Pro Muzeum a galerii severního Plzeňska vydalo Nakladatelství MH, 2010. 56 s. ISBN 978-80-86720-51-7.
- BUKAČOVÁ, Irena a FÁK, Jiří. *Paměť krajiny. Soupis drobných památek Manětínsko-nečtinského regionu*. 2. vyd. Mariánská Týnice: Muzeum a galerie severního Plzeňska pro Manětínsko-nečtinský mikroregion, 2008. 211 s. ISBN 978-80-87185-02-5.
- DAVID, Petr a SOUKUP, Vladimír. *Hrady, zámky a tvrze*. Ostrava: ORY Books, 2012. 207 s. ISBN 978-80-260-1942-8.
- DAVID, Petr a SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Plzeňský kraj*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2011. 416 s. ISBN 978-80-242-3162-4.
- DYK, Jan. *Popis politického okresu kralovického*. 2. vyd. Chrást'any: Agrosience, 2011. 115 s. ISBN 978-80-85081-36-7.
- FOUČEK, Karel. *Městské památkové rezervace a zóny v Plzeňském kraji: historická sídla Plzeňského kraje*. Plzeň: Plzeňský kraj, 2007. 240 s. ISBN 978-80-85035-41-4.
- JANUSOVÁ, Jana. *Barokní umělci v Plzni a v západních Čechách*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. 56 s. ISBN 80-7043-167-9.
- KOČKA, Václav. *Dějiny politického okresu kralovického*. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T. G. M. Rakovník, 2010. 736 s. ISBN 978-80-85081-32-9.
- KOLÁR, Jaroslav a SELUCKÁ, Markéta. *Sředověké legendy o českých světcích*. 2. vyd. Brno: Host, 2011. 260 s. ISBN 978-80-7294-580-1.
- KREJČOVÁ, Věra a KARGEROVÁ, Jana. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro I. stupeň základní školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 232 s. Step by step. ISBN 80-7178-695-0.
- KUMPERA, Jan. *Dějiny západních Čech. I. díl, Od pravěku do poloviny 18. století*. 1. vyd. Plzeň: Ševčík, 2004. 364 s. ISBN 80-7291-108-2.

- MATUŠKOVÁ, Martina. *Manětín*. Plzeň: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, 2006. 33 s. ISBN 80-85035-29-4.
- MATUŠKOVÁ, Martina. *Město Manětín a jeho části*. Manětín: Město Manětín, 2012. 81 s. ISBN 978-80-260-2881-9.
- PELANT, Jan. *Města a městečka Západočeského kraje: stručné dějiny, současnost a výběrová bibliogr. 129 míst*. 2. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1988. 333 s.
- REMEŠOVÁ, Věra. *Ikonografie a atributy svatých*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1990. 71 s.
- RENČ, Ivan. *Kytice z královské zahrady: příběhy svatých ochránců Čech a Moravy pro děti*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1993. 114 s. ISBN 80-7113-073-7.
- RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ca 500 s. ISBN 80-239-7434-3.
- VOREL, Josef. *Lidové pověsti z Manětínska*. Kralovice: Vl. nákl., [1990]. 55 s.
- WONKA, František. *Manětínské povídky p. děkana Františka Wonky*. Kralovice: Josef Vorel, 1991. 40 s.

PERIODIKUM - ČLÁNEK

- BUKAČOVÁ, Irena. Sochařská rodina Herscherů: Josef, Václav Ondřej a Václav Josef Herscherové. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni: Historie*. Plzeň: Západočeské muzeum, 2004, s. 15 - 45. ISSN 0862-3597.
- ZETEK, František. Kulturní vývoj okresu: Pokračování. *Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny*. 1993, roč. 3, č. 3, s. 11 - 12.

INTERNETOVÉ ZDROJE]:

- Questing [online]. Dostupné z URL: <[http:// www.questing.cz/Co-je-to-questing.aspx](http://www.questing.cz/Co-je-to-questing.aspx)> [cit. 2014-02-22].
- Questing [online]. Dostupné z URL: <[http:// www.questing.cz/O-projektu.aspx](http://www.questing.cz/O-projektu.aspx)> [cit. 2014-02-22].
- Questing [online]. Dostupné z URL: <[http:// www.questing.cz/Kde-hledat-hledacky.aspx](http://www.questing.cz/Kde-hledat-hledacky.aspx)> [cit. 2014-02-22].

- Blesk [online]. Dostupné z URL: <<http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti-domaci/120612/vzacny-poklad-videli-prvni-navstevnici.html>> [cit. 2014-04-03].
- *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2013. 146 s. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>>.
- Škola Manětín [online]. Dostupné z URL: <<http://skola-manetin.webnode.cz/historie-skoly/>> [cit. 2014-04-03].

8. Přílohy

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Rozdělení do skupin	II
Příloha č. 2 – Hodnotící arch	II
Příloha č. 3 – Řešení hledačky.....	III
Příloha č. 4 – Poklad.....	V
Příloha č. 5 – Zadání CA matematika.....	V
Příloha č. 6 – Řešení CA matematika.....	VI
Příloha č. 7 – Mapa.....	VI
Příloha č. 8 – Zadání CA čtení.....	VII
Příloha č. 9 – Babička.....	VII
Příloha č. 10 – Rytíř.....	XV
Příloha č. 11 – Zadání CA dovednosti.....	XX
Příloha č. 12 – Rozstříhané obrázky soch světců	XXI
Příloha č. 13 – Řešení CA dovednosti	XXII
Příloha č. 14 – Zadání CA objevy	XXIV
Příloha č. 15 – Řešení CA objevy.....	XXIV
Příloha č. 16 – Zadání CA ateliér	XXV
Příloha č. 17 – Řešení CA ateliér.....	XXV
Příloha č. 18 – Mapy hledaček	XXVI
Příloha č. 19 – Fotografie z realizace	XXVII
Příloha č. 20 – Fotografie města	XXVIII

Příloha č. 1 – Rozdělení do skupin

Zdroj: vlastní fotografie

Příloha č. 2 – Hodnoticí arch

Jméno _____

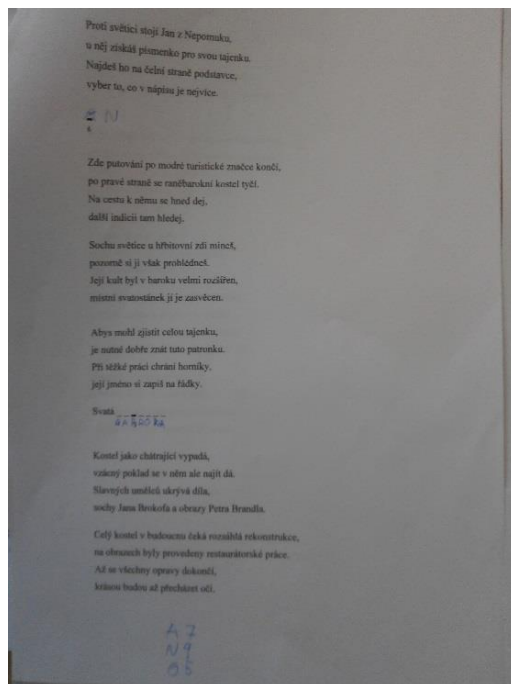
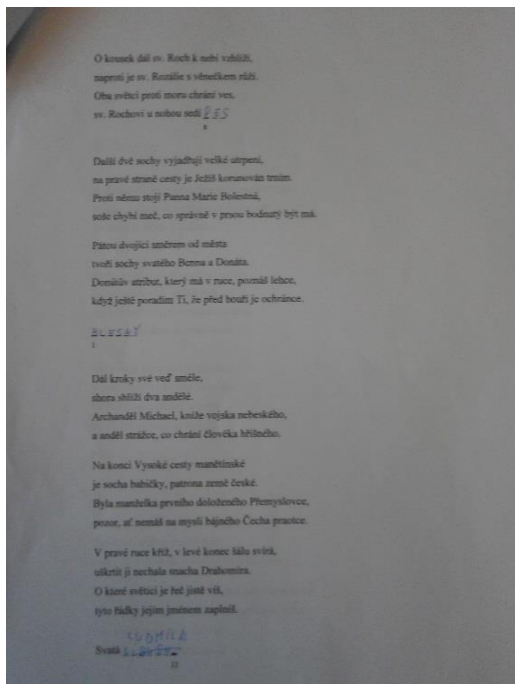
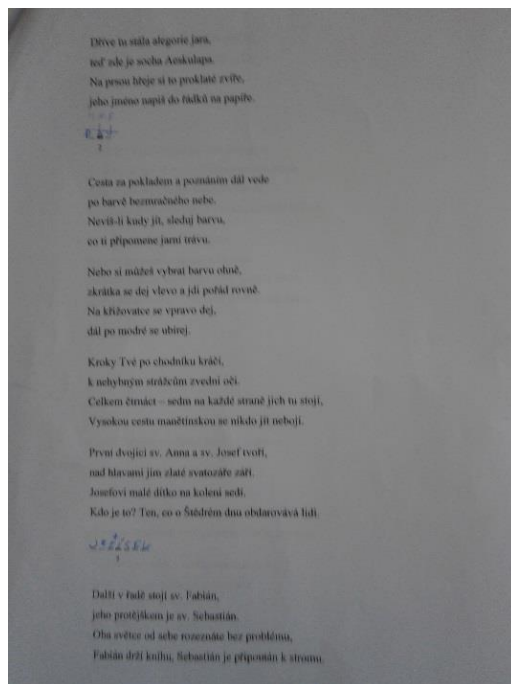
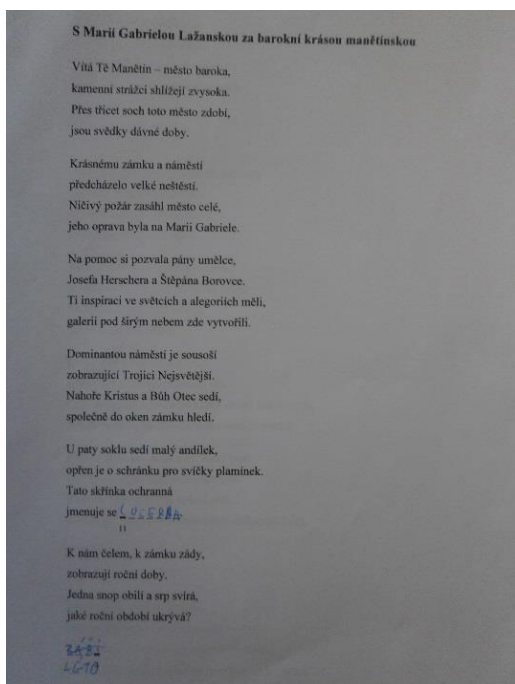
Hodnoticí arch

S Marií Gabrielou Lažanskou za barokní krásou maněťínskou

				Hodnocení
Matematika				
Dovednosti				
Objevy				
Čtení				
Ateliér				

Zdroj: vlastní tvorba

Příloha č. 3 – Řešení hledačky

Teď už končilo ale úkol žada,
vydej se hledat svatého Rymunda.
Tasno svátec otrávy z otrávkou vykapuje,
výšek, co na peníze má, se kláskl. jasně.

Když potáh dále od končilo at za nízoto pújdeš,
při levé straně silnice do Vladimírle ho najdeš.
Podívej se dobře, co drží v ruce,
ať správně písmenka máš v tajeně.

Další své karky vad,
kouček po cestě zpět.
Kam máš jít dál, si v mapě najdi,
opatrně silnici přejdi.

Teď čeká Tě dlouhá cesta bez hledání,
o Marii Gabriele si přestři povídání.
Pro rozvoj města toho mnoho učinila,
ne vždy však bez lřichu a pokušení žila.

Marie šťastnou paní byla,
státně službu vs službě měla.
Když hučáký chutí ji mysl zastemil,
od velké záhy ji Bernard zachránil.

Ale to bychom předobhali,
stýž, jak byl přitěhí cizí!
Když poslouchat posazně budeš,
získáš posazení mizíš.

Hrátky se multio,
y karty lást se vichodila.
Dva zámek pozvala hřichitě,
co peníze měli vřivo.

Nechtěla hrát jen o málo
a to jí skoro zámek stálo,
Marii vůbec nešla karta,
proklátá je tahle hráčská parta.

Když i statek v Čisté do hry dal,
hrůza Bernardem začlourmala.
V tom dostal spásnou myšlenku
a prudce strčil do stolku.

Všechno, co na něm bylo,
rázem se rozspalo.
Soupeřovi karty vítězné
byly na zemi spadene.

Když to hrábenka uviděla,
lmed si vše uvědomila,
Skoro přišla o celý majetek,
zámek i panství, ne jenom statek.

Bernardovi velmi děkovala,
jeden svůj mlýn mu darovala.
Jaké ponaučení si z toho Marie Gabriela vzala?
Vickrát už čerovsy obrázky do ruky nevzala.

Aby cesta utkala rychleji,
zahrát si hry Ti doporučuji.
Například lavinu, co možná pod nárcem bomba máš,
za úkol rychle ale dobře se schovat při ni máš.

Konec hraní a povídání,
vřaf se zpátky ke hledání.
Nezapomeň vřaf dle mapy odbočit
a do parku pravou nebou vykročit.

Právě jsi vřatopil do zámeckého parku,
možná tu narazíš i na veverka.

Zatím se koukni, jak kachny na vodě krouží.
Jak správně se říká této velké louži?
RYBÍ

Dříve zde poustevna a altán staly,
zámecké děti si tu hrály.
Přes potok běhaly po lávce,
řily si jako v pohádce.

Potokem teď voda prázračná,
svou pouť v město Beavřevov začíná.
U Čoubova mlýna se do řeky Sirely vlije,
na připravené řádky napít, jak se jmenuje.

PARÉJ potok

Francouzským parkem se vydej k cili,
okouzli se nech zahrádkovon pili.
Přines se do dávné barokní doby,
kdy dámy nosily zdobné rýby.

Až posí Tě duch minulosti,
rychle si tajemku doleži.
Písmenka dobře poskládej
a do pokladny se vydej.

Když tam správně heslo řekneš,
odměno sladkou dostaneš.
Dva kilometry v nobilitě máš,
bankovní krám město znáš.

BABONVIRE BLE

LOAIPBANRE

LOAIPBANRE

Zdroj: vlastní fotografie

Příloha č. 4 – Poklad

Zdroj: vlastní fotografie

Příloha č. 5 – Zadání CA matematika

CENTRUM MATEMATIKA

Vypočítejte příklady.
Výsledky jsou roky významných událostí české historie.
Přiřaďte rok na řádek ke správné události a všechny události seřaďte (očísľujte 1 - 10), jak šly chronologicky za sebou.

Pokuste se odhadnout, kolik měří trasa hledačky.
Popovídejte si o tom ve skupině, odhady si zapište do tabulky.

Pomocí měřítka změřte vzdálenost na mapě.
Odhady porovnejte se změřenou vzdáleností.

Zdroj: vlastní fotografie

Příloha č. 6 – Řešení CA matematika

Jméno: Tomáš Blácha
Klára

CENTRUM MATEMATIKA

HISTORICKÉ POČÍTÁNÍ

818	686	595	855
+ 597	+ 934	+ 753	+ 357
1415	1620	1348	1212

4408	2293	3502
- 2696	- 987	- 2068
1712	1306	1434

32 477 : 23 = 1409	53 508 : 62 = 863	43 452 : 34 = 1277
--------------------	-------------------	--------------------

<ul style="list-style-type: none"> 3 • Bitva na Moravském poli 6 • Dekret kutnohorský 9 • Bitva na Bílé hoře 1 • Příchod Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu 10 • Velký požár v Manětíně 2 • Zlatá bula sicilská 8 • Bitva u Lipan 4 • Vyměnění Přemyslovců po meči 7 • Upálení mistra Jana Husa 5 • Založení Karlovy univerzity 	<ul style="list-style-type: none"> 1650 1277 1409 1620 863 1412 1712 1306 1434 1306 1115 1306 1311
---	---

ODHAD VZDÁLENOSTI

Zkus odhadnout, kolik měří trasa hledačky S Marii Gabrielou Lažanskou za barokní krásou manětínskou.

Diskutujte ve skupině, odhady si запиš do tabulky.

JMÉNO	ODHAD	
	v metrech	v kilometrech
Tereza	2500	2,5
Nikola	2700	2,7
Věnda	2540	2,54
Klára	2100	2,1

MĚŘENÍ VZDÁLENOSTI

Pomocí měřítka změř vzdálenost na mapě.

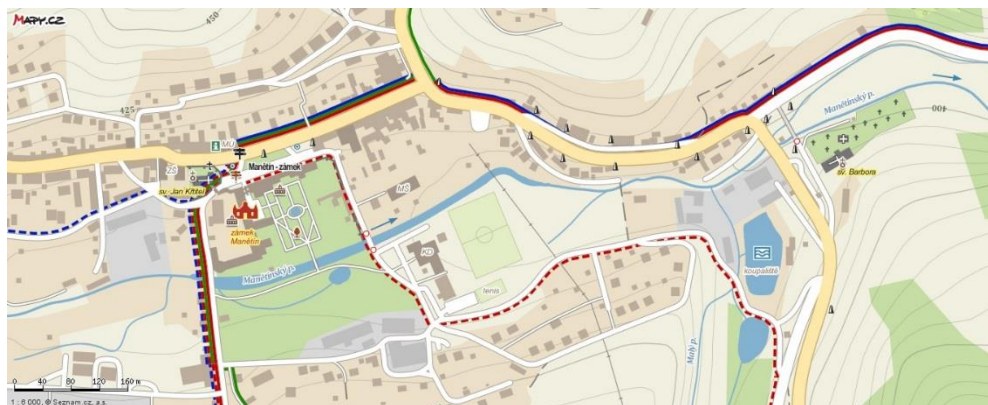
POROVNÁNÍ VZDÁLENOSTI

Porovnej odhady se změněnou vzdáleností.

JMÉNO	ODHAD	>, <, =	VZDÁLENOST
Tereza	2,5	>	2,2
Nikola	2,7	>	2,2
Věnda	2,54	>	2,2
Klára	2,1	<	2,2

Zdroj: vlastní fotografie

Příloha č. 7 – Mapa

Zdroj: Mapy [online]. Dostupný z URL: <http://mapy.cz.html> [cit. 2014-03-23].

Příloha č. 8 – Zadání CA čtení

CENTRUM ČTENÍ

Vyber si legendu o svaté Ludmile nebo o svatém Janu Nepomuckém a přečti si ji.

Ve skupině se domluvte, kdo kterou legendu bude číst.

Až budete mít všichni přečteno, navzájem si legendy vyprávějte.

Zdroj: vlastní fotografie

Příloha č. 9 – Babička

„*O svaté Ludmile*“

Mnoho příběhů z dávných dob nás upoutá tím, jak to tehdy bývalo všechno jiné. Lidé žili v jiných domech než my, nosili jiné šaty, místo v autech jezdili na koních. Žili princové i princezny, králové i žebráci, a mnozí věřili, že mezi nimi žijí taky skřítkové a vodníci i čarodějníci. Věřili pohádkám, i když už byli dospělí.

Ale dávný příběh o svaté Ludmile je skoro takový, s jakým se můžeme setkat i dnes. A jak často. V každé druhé rodině, kde maminka chodí do práce stejně jako tatínek a o děti se pak stará babička. Jako tamhle v ulici naproti. Bydlí tam malý Vašík; tedy Václav. Jeho maminka je ředitelkou. Mnoho lidí ji musí poslouchat a řídit se přesně podle toho, co řekne. To, co dělá, je velice důležitá práce. Když se pak paní ředitelka vrátí domů, je celá unavená a ustaraná, jestli dnes ředitelovala dobře, jestli něco nezanedbala, a tak jí není ani moc do řeči. Ještě že malý Václav má tu svou babičku! Ta je s ním celý den. Hraje si s ním, povídá si s ním, vaří mu to, co má rád a co je zdravé. Taková babička je moudrá a všechno ví. O svého vnoučka pečuje, má ho ráda a on ji. Když si jde Václav někdy zahrát s kamarády ven a vrátí se s dírou v kalhotách, babička kalhoty vyspraví, vypere a je to.

Když přijde neděle, řekne si maminka, že půjde s Vašíkem na procházku, aby byli aspoň chvíli spolu. Jdou parkem a Vašík řekne: „Koukni, maminko, labuť! Vypravuj mi něco o labutích.“ Ale maminka o labutích nevěděla zhola nic. „To babička ví o labutích všechno. Babička mi o nich vypráví pokaždé. Dáš mi maminko housku? Nadrobím vrabečkům.“ Ale maminka žádnou neměla. „To babička má vždycky housku. Můžu se aspoň sklouznout tamhle na klouzačce?“

„Zamažeš si kalhoty!“

„To babička mi vždycky dovolí...“

Pak se vrátí domů a maminka je celá mrzutá: „Ten kluk má snad radši babičku než mě! Slyším jen samé: babička, babička, babička!“ stěžuje si. „To ho, babičko, nějak špatně vychováváš, když ho neumíš vést k tomu, aby miloval především svoji matku! A víte co? Já si musím jít odpočinout, zítra jdu zase ředitelovat, a to je ze všeho nejdůležitější!“ Zavře hlučně dveře a je to. Babička za to, že se o Vašíka stará celý týden, dostane ještě nakonec vyhubováno.

Tak nějak to vypadá s Václavem a jeho babičkou naproti v ulici. A skoro stejně to vypadalo s jiným Václavem a jeho babičkou. Žili moc dávno, takže trochu jiné to přece jen bylo. Například v tom, že Václav byl princ. Syn knížete. Jeho maminka, Drahomíra, nebyla ředitelkou, ale kněžnou. A jeho babička nebyl nikdo jiný než svatá Ludmila. A taky: Drahomíra byla pořád samé vladařské povinnosti. Tamhle tomu městu musí poručit, aby lépe poslouchalo, tamhle do té země musí poslat poselstvo, aby tam věděli, že ona je tu, že je důležitá a oni aby si o sobě moc nemysleli! Tady je zase potřeba postavit nový kamenný hrad, protože ten starý, dřevěný, už nestačí. Pletla se tak do vladaření svého knížecího manžela Vratislava. Tomu se to moc nelíbilo, ale byl to dobrák, a tak Drahomíře nechtěl kazit radost. No, a Václav zůstal na starosti babičce. Ta mu sice nezašívala kalhoty, když se vrátil zvenku, kde si hrál s kamarády, k tomu byla knížecí švadlena. Ani mu nevařila, k tomu byla knížecí kuchařka. Ale ráda ho koupala, česala, a hlavně mu vyprávěla. Ne pohádky o skřítcích a vodnicích, jako jiné babičky v té době. Vyprávěla mu o Pánu Bohu a o mnohých jeho tajemstvích. Chodila s Václavem do zahrady, učila ho pěstovat ovoce, kytky a hlavně víno. Každý keřík vinné révy vyžaduje velkou péči: okopávat, přivazovat, štěpovat a mazlit se s ním. Chránit ho před zimou, před suchem, před škodlivými broučky

a muškami, zkrátka – je to práce na celý rok. A když víno dozrává, je zapotřebí se hodně modlit, aby nepřišlo krupobití, vichřice nebo i požár, který by úrodu zničil. Když pak přišlo vinobraní, byla sláva. Opět se všichni vinaři modlili, aby tak poděkovali za bohatou úrodu. Víno se pak vylisovalo ze zlatých hroznů a odneslo do kostela, kde kněz Pavel při mši svaté toto víno proměňoval. Bylo to jedno z mnoha těch tajemství, o kterých svatá Ludmila Václavovi vyprávěla. Tak Václav poznal, že práce na vinici je vlastně posvátná. Dále poznal, že posvátná je i práce na poli a vlastně každá, která slouží k dobrému. Poznal toho mnohem víc, protože to byl chytrý chlapec, a protože mu babička věnovala tolik své péče a lásky.

A maminka Drahomíra? No samozřejmě. Zlobila se: „Ten kluk má raději tebe, než mě, svou matku!“ stěžovala si.

Václav ale nebyl stále jen babičce za sukni. Měl dva kamarády. S nimi se učil jezdit na koni, střílet kuší i šermovat. Byl přece knížecí syn! Jeden z nich se jmenoval Tuna. Byl to cvalík. Zažili spolu spoustu dobrodružství a legrace. Když pak nastal čas nechat her a vrátit se domů, brával s sebou Václav i kamarády. Ti pak dostali od babičky Ludmily svačinu a často i nějaký dárek. A teprve pak šli domů i oni. Maminka Drahomíra to nerada viděla: „Netahej tak často do našeho knížecího sídla ty dva umouněnce!“ mračila se. „Maminko, ale babička ...“

To bylo něco pro Drahomíru: „Babička, babička, pořád jen babička. Já vím, že by nejraději pozvala kdejakého pobudu a rozdala všechno, co má. I z našeho by rozdávala. To ale nedovolím!“ Drahomíra zadupala zlostně střevíčky a šla raději zase vládnout, aby se nemusela rozčilovat. Ona babička Ludmila měla přílehlavé jméno: byla lidem milá. Lidé ji měli rádi, raději než svou panovnici Drahomíru. Začali s tím právě Tuna a Komoň. Ukazovali lidem krásné dárky, které jim štedrá Ludmila dávala, a vyprávěli, jak je hodná a jaké má Václav štěstí, že má takovou babičku.

U dveří knížecího sídla se začali objevovat ti, kteří potřebovali pomoc. A Ludmila pomáhala ráda. Tomu dala peníze na opravu střechy, onomu jídlo pro něj i pro jeho jedenáct dětí, jinému zase kravku, aby jeho nemocný synek měl dost mléka. Tu zase darovala šaty děvčeti, aby byla krásnou nevěstou; šaty jako pro královnu. Potom už ani nečekala, až někdo zaklepe na dveře, ale sama vyhledávala potřebné a chudé, aby jim

poskytla lék, úsměv, útěchu. A taky radu: „ V čem mohu, ráda pomohu, ale všechny vaše bolesti nevyлéčím. Jak málo vám vlastně můžu dát. A skřítci, vodníci nebo čarodějníci vám taky od bídy a bolesti nepomohou. “

„Co tedy máme dělat?“ ptali se přemnozí.

„Svá trápení darujte našemu Otci nebeskému. K němu se obračejte, k němu volejte. On je věrný a nikoho neopustí. Pro nás všechny poslal na svět Syna, aby nám ukázal cestu. Jděte po té cestě, a pak vám nic nebude chybět.“ Vnuk Václav chodil mezi lidmi s babičkou a všechno si to ukládal do paměti.

Drahomíru však takové věci velice zlobily: „Ti chudáci jsou tu přece k tomu, aby poslouchali moje rozkazy a příkazy. A ne k tomu, aby se modlili!“ Jednou, bylo to právě v neděli, si Drahomíra řekla, že si s Václavem promluví, aby o tom Ludmila nevěděla. Myslela si, že jako babičce ukáže! Procházela se s Václavem po knížecí zahradě. Nebyly v ní ani labutě, ani vrabci, ani klouzačka s pískovištěm. Zato tam stále kaplička. Malý kamenný kostelíček s křížkem na věži. Dala ho tu postavit právě Ludmila. Drahomíra tentokrát nekřičela, nehubovala, dokonce vůbec ani nehlesla, když se Václav na té procházce před tím kostelíkem požeňnal. Byla jako med: „Už jsi veliký chlapec,“ začala, „proto s tebou budu mluvit jako s dospělým. Souhlasíš? Václav souhlasil. „Víš,“ pokračovala, „tvoje babička je sice hodná ...“

„Je moc hodná, maminko, a mám ji velice rád,“ přerušil nadšený chlapec matčin úvod její divné řeči.

„No vidíš. Musíme jí proto pomoci.“ Jenže ve skutečnosti na žádnou pomoc babičce vůbec nemyslela. Chtěla jen vrazit klín mezi ni a Václava. Postavit mezi ně plot, aby její chlapec babičku přestal tolik ctít a milovat.

„Ale babička nepotřebuje pomoci,“ podivil se Václav.

„Každý potřebuje někdy pomoc. A nepřerušuj mě stále. Babička je sice hodná, ale dělá velikou chybu. A ty, když už jsi tak velký a rozumný, jí pomůžes tu chybu napravit. Pohleď, třeba tady ten kostelík tu stojí a není k ničemu ...“

„Ale maminko, to je přece dům boží!“ musel jí Václav skočit do řeči.

„Povídám ti, abys mě nepřerušoval. Nerozumíš mi? Tak tedy: ten kostelík stál naši knížecí pokladnu tolik peněz, že by sis za ně mohl pořídit vojenskou družinu vyzbrojenou nejlepšími zbraněmi a vybavenou nejlepšími koňmi.“

„To ale já nepotřebuji, maminko,“ namítl popravdě Václav.

„Každý knížecí syn potřebuje družinu. Nebo bys za ty peníze mohl mít velikou krásnou vinici na svahu nad řekou. Byla by jenom tvoje.“

„Ale maminko ...“

„Neodmlouvej pořád! Tak tedy,“ začala už Drahomíra zase zesilovat hlas, „mohla jsem za ty peníze koupit kus země, a tak naše knížectví rozšířit, aby bylo ještě větší a mocnější.“

Václav se tomu musel smát: „Ale babička říkala, že ten kostelíček, zasvěcený svatému Klimentovi, je vlastně brána, kterou vstupujeme do největšího, nejmocnějšího a nejkrásnějšího knížectví. Do knížectví božího.“ Drahomíra viděla, že s Václavem nic proti Ludmile nepořídí. Ale svou nelásku k Ludmile měla už zasetu příliš hluboko v srdci. A tak když jí nějaký d'áblík našeptal jiný nápad, jak Ludmile uškodit, nezahálela. „Nedostanu-li se Ludmile na kobyliku přes Václava, udělám to přes kamarády,“ rozhodla. „Už jsou to velcí hoši, Komoň už je skoro muž a cvalík Tuna je chlap jako pořez.“ Jednou si je pozvala, ale nastrojila to tak, aby se zdálo, že je náhodou potkala. Motali se zrovna kolem stáje. Když se kněžně zdvořile uklonili, zeptala se jich, jak se mají.

„Skvěle, paní kněžno. Skvěle, hlavně díky dobré paní Ludmile. Toho vraníka jsem dostal od ní,“ hrdě přiznával Komoň.

„Takovou vyzáblinku? Podívejme se, kdo by to řekl, že Ludmila je takový skrblík. Copak to je kůň? To je koza.“ Šla, a poručila štolbovi, aby přivedl Komoňovi dva nádherné bělouše. Ten koukal a myslel si, že se mu to zdá nebo že si kněžna dělá jen takovou legraci. Jenže nedělala. Ani když Tunu obdarovala stádečkem vykrmených vepřů. „To je za věrné služby, mládenci. A abyste věděli, že vaše kněžna umí být vděčná.“

Od té doby dostávali od kněžny dárky každý den. Jen to nesměli říci ani Václavovi, ani Ludmile. Tuna a Komoň se jim proto začali vyhýbat. Tvářili se, že mají moc

práce a že nemají čas. A vyplácelo se jim to. Jednou dostali drahocenné šaty, pak vzácný pohár, jindy cizokrajný koberec nebo dýku se zlatým jílcem. Oba chlapci nestačili děkovat. Během času si zvykli. Děkovali už míň, ale dárky brali stále. Pak už děkovat přestali.

„Ale něco za něco, mládenci,“ řekla jim jednoho dne kněžna Drahomíra. „Dostanete ještě víc, ale musíte udělat, co vám teď přikážu, i kdyby se vám nechtělo. Slibujete?“ Slibili. Hned druhý den na to se staly dvě věci. Václav byl poslán na hrad Budeč, aby si tam v klidu a soustředění opakoval latinu. Latinsky musel umět každý knížecí synek. Druhá věc, která se toho dne přihodila, byla horší. To kněžna Drahomíra způsobila hotovou bouřku. Proč? Prý se jí ztratil drahocenný prsten, dar od samého knížete Vratislava: „Tady jsem ho měla. Tady v tom pouzdře. Vím to naprosto jistě!“ křičela. „Někdo ho určitě ukradl.“ Celý dům byl obrácen naruby, všechno se prohledalo. I na půdě se hledalo i ve sklepech. Dokonce ve studni. Jako poslední místo, které služebnictvo ještě neprohledalo, byly komnaty dobré paní Ludmily. A právě tam, v jedné truhlici, úplně vespod, zabalený v aksamitu, byl prsten nalezen. Ubohá Ludmila. Plakala hanbou: „Nikdy bych se cizí věci ani nedotkla a opravdu nevím, jak se mohl tvůj prsten, Drahomíro, dostat do mé truhly.“ Ta se však vítězně usmívala: „Tady všichni vidíte, jaká je Ludmila doopravdy. Krade. Ukradla mi prsten. Kdo by to do ní řekl, že?“

Toho dne byli Komoň a Tuna odměněni pořádně těžkým měšcem plným kulatých grošíků. Za co? Za něco, zač by se slušný člověk musel stydět. Oni se nestyděli. Za pár dní se podruhé vkradli do Ludmiliných komnat, a to v čase, kdy ona sama byla v kostele na mši svaté. A zase, tak jako prve, tam něco nechali. Druhého dne zase křik. Prý kněžně někdo ukradl vzácný náramek. Dar vladyky Slavibora, otce naší kněžny. Hledali, všechno zpřevraceli, až našli. V ložnici samotné Ludmily, na dně skříňky, zabalený v sametu.

„Tato žena nemůže bydlet s námi. Buď je už tak stará, že neví, co dělá, a pak je náš Václav v nebezpečí, když s ní má zase trávit celé dny, nebo je to zlodějka, která dobře ví, co dělá, a pak je to ještě horší.“ Prohlásila přede všemi Drahomíra. Ludmila už neplakala. Porozuměla, že je to všechno jen výsledek Drahomířiny zlé vůle. Že je to léčka. Smutně se usmála a zašeptala: „Drahomíro, dítě nešťastné, odpouštím ti.“ Věděla, že proti lidské zlobě není lepší zbraň než modlitba: „Bože, prosím tě, netrestej tuto špatnost a dej naší kněžně čas k lítosti, aby její svědomí mohlo být zase klidné.“

Všichni, kdo to viděli, poznali, že Ludmila je spravedlivá. I oni poklekli a modlili se za kněžnu Drahomíru. Drahomíra, místo aby se zastyděla, rozehnala lidi k jejich povinnostem. Ale Ludmilu vykázat z knížecího domu si přece jen netroufla: „Vždyť všichni jsou na straně té stařeny!“ uvažovala. Aby dosáhla svého cíle, musí vymyslet něco ještě horšího. Už v tom měla cvik, a tak na to brzy přišla.

Byla noc. Chodbou se plíží dva stíny. „Tuno,“ zašeptal ten jeden, „nebylo by lepší s touhle lesklou věcí, co neseš, a se všemi poklady, co už máme, utéct do cizí země a mít se dobře?“

„Utečeme. Ale až splníme úkol.“ Sáhli na kliku dveří. Zamčeno. „Nevadí. Nejmenuji se zbytečně Tuna,“ zašeptal ještě ten tlouštík, rozběhl se a celou vahou narazil na dubové a kované dveře Ludmiliny ložnice. Dveře povolily. Za nimi klečí Ludmila a modlí se.

„Všichni se pojd'te podívat! Všichni pojd'te sem a pohleďte!“ tropil Komoň křik. Celý knížecí dvůr se seběhl a co nevidí: klečící Ludmila vzhlíží ke kříži a na hlavě jí sedí vladařská koruna. Tu korunu jí pevně nasadil Tuna a na nic se jí při tom neptal. Byla to koruna kněžny Drahomíry. To ona sama tak poručila, aby mohla říci: „Tak se podívejte! Vzala mi korunu, protože chce vládnout této zemi místo mě. Chce mi tak ukrást celou moji zem, a to je velký zločin!“

S tím už nešlo nic dělat. Zlé skutky kněžny Drahomíry byly dokonány. Vlastně stalo se ještě něco. Když se konečně všichni rozešli, a když si Drahomíra vítězoslavně odnesla svou korunu, musela se Ludmila přichystat na cestu. Ani jí to netrvalo dlouho, protože Ludmila dohromady nic neměla. Co jen mohla, stejně už dávno rozdala. Komoň a Tuna na ni teď dohlíželi. Ano, Ludmila měla odejít z domova. „Hlavně si tu, starucho, nezapomeň tady ten cár!“ zavolal Tuna a hodil Ludmile přes hlavu závoj. Jemný a dlouhý, lehoučký závoj, který stále nosí, který ji chrání před ostrými paprsky slunce i před chladem a větrem.

„Co je to za hloupost, Tuno, takový závoj můžeme dobře prodat. Dobrý každý groš!“ zavolal Komoň, který už z lakotnosti docela zhloupl.

„Máš pravdu. Pro Ludmilu je takového závoje škoda.“ Takoví se z nich stali ničemníci. Začali se spolu o ten závoj tahat. Každý za jeden konec. A křičeli ještě na sebe, jako že já ho našel, patří mně, a já měl zase nápad, a tak patří mě. Byli to nestydové. Tahali se a tahali a předstírali, že ani neví, že v závoji je po celou tu dobu drahá hlava svaté Ludmily. Tahali se a cloumali při tom starou ženou sem tam. Ludmile začalo být horko, ale křičet nemohla, a brzy ani dýchat, vadilo jí sevření závoje. Pomyslela na Pána Ježíše Zmrtvýchvstalého a najednou usnula. Ani Komoň, ani Tuna ji neprobudili. Probudit se ani nechtěla, protože uviděla jasné světlo a poznala, že ta záře, měkká a vlídná záře už ji nikdy neopustí. Že se v ní brzy setká i se svým drahým vnukem Václavem a nikdo že už je od sebe nerozdělí“.⁹⁶

⁹⁶ RENČ, Ivan. *Kytice z královské zahrady: příběhy svatých ochránců Čech a Moravy pro děti*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1993. 114 s. ISBN 80-7113-073-7, s. 41 – 50.

Příloha č. 10 – Rytíř

„O svatém Janu Nepomuckém

Náš nebeský Otec si přeje, abychom byli rádi na světě, který pro nás stvořil, a užívali ho k prospěchu svému i svých bližních. Měli bychom se o to snažit, jak nejlépe umíme. To platí o nás stejně jako o lidech, kteří žili dávno před námi. Platí to i o princích i ministrech, o králich i prezidentech. No, a pak už záleží na každém, jak se rozhodne. Poslouchat dobrého Pána Boha, anebo, ke své škodě, neposlouchat. Jeden takový král si myslel, že žádného Pána Boha nepotřebuje, že on sám je chytřejší, a tak že ho poslouchat nebude. Prostě on je tady králem, a tak si může dělat co chce. Když si ale tohle někdo myslí, tak se hned pozná, že není moc chytrý.

Staral se o zábavu, ale o království se moc nestaral. Zábava je důležitá, to se musí přiznat. Kdo by neměl rád legraci? Jenomže nejlepší legrace a zábava se daří, až když člověk splní své povinnosti. Ty povinnosti se králi nechtělo plnit. Popravdě ale musíme říct, že nebyl sám, neboť takových nepovedených králů bylo víc. Možná ještě nepovedenějších. Jenže tehle ten měl jednu zvláštnost. Když on se dostatečně vydováděl a hostiny, lovecké výpravy a jiné královské zábavy ho unavily a potřeboval si od nich nějaký den odpočinout, nenudil se. Poslal všechny pryč a celý zamračený chodil po svých královských komnatách, sem tam. A v takových dnech se velice zajímal o to, jak vládne jiný král, jak vládne pán celé země. Pán Bůh. A protože ten král, o němž si vyprávíme, nebyl moc chytrý, připadalo mu, že Pán Bůh vládne špatně, a že on, král Václav Čtvrtý, to musí napravit. Takový to byl hrdopýšek! Někdy takové jeho kousky byly k smíchu. To když třeba chtěl změnit nebo vůbec zrušit desatero. To si poslechněte: Desatero je deset přikázání Božích, podle kterých se řídil celý národ. Jedno z těch přikázání moudře říká: Cti otce svého i matku svou, aby ti dobře bylo na zemi. Ctit otce svého, to není jen mít ho rád, že si mu sednu na klín nebo že mu namaluju obrázek nebo si uklidím hračky. Ctit svého otce znamená i to, že nebourám, co tatínek postavil, že nekazím, co tatínek s námahou vyrobil, ale že mu v tom pomáhám a pokračuji v jeho dobrém díle. Václav Čtvrtý nepokračoval. To přikázání se mu nelíbilo, otce nectil, a vůbec celé desatero jako kdyby pro něho nebylo. Kdyby bylo, tak by pokračoval v tom, co dělal jeho tatínek, skvělý a slavný král Karel. Ten s velkou námahou, a také protože byl velice moudrý, dokázal, že jeho země se stala

kvetoucí zahradou a všichni ji obdivovali. Syn Václav tu kvetoucí zahradu jen kazil a plnil.

Tak nevím. Bylo to k smíchu? Ani moc ne. Ale byly i jiné věci a o těch je náš příběh. Tomu králi Václavovi nikdo neřekl, že mnoho věci kazí a že leccos dělá špatně. Myslel si proto, že své zemi vládne výborně. Že to nikdo jiný líp neumí. A že on, Václav, to boží panování na zemi zvládne levou rukou. A k tomu ještě o hodně líp. O lidech a jejich práci rozhoduje král. Ale duše těch lidí přece patří samotnému Pánu Bohu. To Václavovi asi taky nikdo neřekl, a tak chtěl poroučet i lidským srdcím a lidským duším, ale to nejde; vždyť přece i sám král patří Bohu a má ho poslouchat. Aby na to nikdo nezapomínal, vyvolil si Pán Bůh své rytíře – apoštoly. Jedním takovým apoštolem byl kněz Jan Nepomucký. Byl jedním z nejmoudřejších. Byl trpělivý a vlidný, a tak si ho lidé oblíbili. Oblíbila si ho i královna Žofie. Lidé ji litovali, protože se musela starat o celou zemi místo svého královského manžela. Ten byl jen na tu zábavu. Ostatní musela zastat Žofie. Často navštěvovala kněze Jana, aby si postěžovala a aby jí poradil. Jan se snažil nešťastnou ženu povzbudit, utěšit a radil jí. Tak, aby pomáhala těm nejchudším, aby nemuseli hladovět, a ona ráda poslechla. Nebo jí poradil, aby se na krále, když se třeba zlobí, že se mu nepodařilo toho dne ulovit jelena, kterého si umínil dostat, usmívala. Že on se pak přestane zlobit, uzná, že je lepší, když si jelen bude ještě nějaký čas běhat po lese, a že sám udělá nejlíp, když se bude taky usmívat. Anebo jí poradil, aby se pokusila krále Václava obklopit takovými rádci, kteří by mu radili moudře. Ale všechno bylo marné. Král královně její úsměvy neoplácel a na to, s kým má kamarádit, s kým má chodit na lov a s kým provádět veselé kousky, na to si sahat nenechal. Žofie se snažila, ale neměla úspěch. Královna se tedy držela stranou a potajmu plakala.

Jeden z těch špatných králových rádců se jmenoval Huler: „Co kdyby se královně přece jen podařilo Václava umluvit, co kdyby král přece jen podlehl?“ uvažoval Huler. „Král by mě poslal jinam a já bych přišel o všechny výsady, které u něho mám. Místo veselého nicnedělání bych třeba musel i něco dělat. A královna by se pak dozajista postarala o to, abych na veselý život v králově blízkosti hodně brzy zapomněl.“ Huler se proto rozhodl, že takové neveselé představy musí zahnat a že je nejlépe zažene, když královně předejde a něco proti ní vymyslí. A hned taky vymyslel a byla to moc ošklivá věc. „Musím na to chytře,“ říkal si. Chtěl, aby král sám o své vůli královně Žofii zahnal. Aby ji

třeba dal odstěhovat na nějaký vzdálený hrad a tam ji pak nechal dělat, co se jí zachce. Ať tam třeba chudákům vaří a rozdává pohankovou kaši.

Huler chodil všude po špičkách. Snad aby ho nebylo slyšet, aby mohl slídit. Chodil po špičkách i kolem krále a tiše mu našeptával do ucha: „Královna chodí na rady k tomu knězi Janovi. Ten prý ví o vládnutí víc než ty, králi. Kdybys prý neseděl na trůnu ty, ale ona, že prý by země vzkvétala tak jako za dob tvého královského otce Karla a kněz Jan by jí byl jediným rádcem.“ Král Václav jen mávl rukou a napil se vína, protože teď se chtěl bavit, a ne si připouštět starosti. Když ale Huler s tím našeptáváním nepřestával, udělal, co udělat musel. Královnu dal zavřít do věže a kněze Jana si zavolal, aby ho potrestal. Nejdřív ale že z toho chce mít nějakou zábavu:

„Prý radíš královně, jak se má dostat na trůn místo mě. Je to pravda?“ posmíval se král.

„Králi, královna Žofie má ke mně důvěru, kterou si ani nezasloužím. V jejích starostech jí radím to, co jiným, jimž leží na srdci péče o svou duši a o duše svých bližních. Radím jí trpělivost a pokoru.“

„Á! Musí být trpělivá! A když bude trpělivá, tak se dočká. Brzy se dočká mého trůnu, aby na něm vládla místo mě?!“ začal Václav zesilovat hlas.

„Královna Žofie přece nechce tvůj trůn, králi. Ona usiluje o jiné království. O království Boží, tak, jako ostatní moudří lidé,“ řekl mu na to Jan, i když věděl, že král se rozzlobí ještě víc. A taky že ano.

„Výborně! Takže podle tebe jsou ostatní moudří, a já, král, jsem ten jediný hlupák v celé zemi!“ Král se začal vztekat, ale Huler k němu po špičkách přicupital, jen aby prý se tolik nezlobil, že to je nezdravé, a že zdravější bude ještě trochu legrace. „Dobře mi radíš, Hulere,“ uklidnil se Václav a opět se obrátil na Jana: „A pro mne bys neměl radu? Třeba si taky nechám poradit,“ zeptal se král posměšně.

„Nejsem královským rádcem, jsem kněz. Chceš-li ale, mohu ti, králi, poradit, aby ses v životě řídil těmi hvězdami, kterými se řídím i já. Najdeš pak ve své duši mír. Poruč, ať mi přinesou tabulku.“

„Odkdy se řídíš hvězdami, Jene? Myslel jsem, že se řídíš Slovem Božím!“ Ale král byl zvědav, co že chce Jan dělat s tabulkou, a tak ji dal přinést. Ocílkou pak Jan na ni nakreslil několik hvězd. „To jsou mé hvězdy, králi: tato se jmenuje Mírnost, ta druhá Věrnost, třetí Pravdomluvnost, čtvrtá Statečnost a pátá Spravedlnost. A moje rada? Pověs si tu tabulku do své ložnice a každé ráno se na ni podívej. Budeš-li se jimi řídit, budeš vládnout moudře a spravedlivě. Národ tak pozná, že má krále dobrého, smělého a věrného. Takový král udělá pro svůj národ to nejlepší, i kdyby měl za něj bojovat. Takový král mluví pravdu a žije tak, aby nemusel lidem lhát. Vládne spravedlivě, nikomu neublíží a zůstává věrný Bohu. To je má rada, králi.“

Král chvíli mlčel. Přece jen ho Janova řeč překvapila. Ale pak se znova ušklíbl. „A to že jsou TVOJE hvězdy? Copak TY jsi král?“ Všichni kolem se dali do hlasitého smíchu. Jenže to nebyl smích veselý, ale zlý. Pak se Václav zle zamračil. Tabulku s pěti hvězdami chytil a zlostně odhodil. „Nebo chceš říct, že ty bys byl lepší král než já? Nebo že se chceš stát králem místo mě?!“ Ale Jan se nepolekal. V ruce měl kříž. Pohlédl na něj a řekl: „Kristus ukřižovaný je Král nejvyšší. Jemu chci sloužit věrně a neochvějně, jako rytíř. Přece my všichni jsme v jeho službách a také nám, služebníkům, sluší mírnost, pravdomluvnost, statečnost, spravedlnost a věrnost. Tak je to, Václave.“

„Vyžeňte ho!“ zakřičel Václav. „Zavřete ho do sklepa! Copak to se dá poslouchat? Ukřižovaný je král, tenhle kněz si tu mluví jako král, není tu těch králů nějak moc?! A co jsem já? Já jsem prý služebník!! Taková opovážlivost!“

Huler se jen v duchu smál, když viděl, jak mu jeho plán vychází a jak to má Václav všechno pomotané. Ještě téhož dne král vyrazil na lov a onoho jelena, co mu posledně utekl a ztratil se v hustém mlázi, ulovil: psi jelena uštvali, král mu s celou družinou nadběhl a jeho šíp tentokrát jelena našel a pronikl mu do srdce. „Aspoň něco se mi dnes podařilo!“ pomyslel si s uspokojením, když viděl, jak jelena nesou za hlaholu trub k hradní bráně, a když slyšel, jak všichni obdivují mohutné parohy uloveného zvířete a hlavně přesný zásah, kterým král jelena skolil. Leč ani takový zdařilý úlovek krále nenaplnil radostí nadlouho. Celou noc musel myslet na Jana.

V zimě začíná ráno pozdě. Často si to ani neuvědomíme. Vstáváme, je tma, snídáme, venku je stále ještě tma, spěcháme do školy, všechny žárovky svítí. Až když je den

v plném proudu, všimneme si, že už je venku světlo. Že ráno už minulo, a my ani nevíme, kdy se to vlastně stalo. Ale v létě je to jiné. Většinou nás probudí sluníčko, které už je dávno vysoko na obloze. V létě, když začíná noční obloha blednout a místo tmy se objevuje šero, všichni ještě spí. A je to dobře, protože v tom ranním šeru, které ještě není světlo, kdy ještě ani ptáček nezaspívá, ale už není ani ta sametová tma, bývá člověku, který nespí, podivně teskno. Místo aby se radoval, že přichází nový den, bývá mu v tu chvíli úzko. Nikdo přitom neví proč. Je to zvláštní chvílka mezi tím, co bylo, a tím, co bude.

Právě v takové době, v tom šeru, kdy se ještě nedalo rozeznat, je-li to povoz či skupina lidí, co se pohybuje na mostě, temně hlučí, řinčí, dupe, tehdy vedli dva vojáci Jana Nepomuckého. Jako kdyby to byl zloděj, nebo co. Vedli ho na králův rozkaz a na králův rozkaz jej pak hodili do řeky.

„Dozajista se utopí!“ myslel si Václav. V té době ještě málokdo uměl plavat. Lidé se plavat neučili. „Utopí se, a budu mít pokoj. Já nepotřebuju, aby mi někdo radil, jak mám vládnout a co mám dělat!“ Chtěl se ho proto zbavit.

Tím jitrním šerem pronikl temný zvuk. Voda pod mostem vysoko vystříkla a bylo ticho. Vojáci hledí z mostu dolů a najednou ...

Před králem stojí oba ti vojáci. Jsou bledí, ale ne vystrašení. V očích mají světlo a na tváři jas: „Tvůj rozkaz jsme splnili, králi. Ale když Jan spadl do řeky, objevilo se na tom místě několik hvězd,“ řekl ten první voják. „Bylo jich pět,“ vpadl mu do řeči druhý. „A ty hvězdy se vznášely nad hladinou, a jak proud řeky strhával Jana s sebou, těch pět hvězd se vznášelo nad ním, nesly ho a nedovolily mu zmizet pod hladinou. Ty hvězdy zářily stále víc a měly takovou moc, že Jana nadnášely. Vyzdvihly ho a nesly nad vodou dál a výš, až k obloze. Obloha se pak otevřela, a i když byla skoro ještě noc, objevilo se slunce v plném jasu. To světlo nás na chvíli oslepilo, a když zase přestalo zářit, nebylo už vidět nic.“

Král vyslechl podivné vyprávění svých vojáků, a něco, co ještě nepoznal, mu sevřelo srdce. Celý den chodil komnatami sem tam, s nikým nemluvil i Hulera poslal pryč. Řekl mu: „Hulere, ty jsi ten poslední, s kým bych se dneska chtěl radit. Takhle kněz Jan kdyby tu byl! Jeho rada by byla určitě prospěšnější.“ Král si pak všiml čehosi pohozeného

v koutě. Zvedl to. Byla to tabulka s pěti hvězdami, co nakreslil Jan. „Jak říkal, že se jmenují?“ zkusil si král vzpomenout. „Mírnost, Věrnost, Pravdomluvnost, Statečnost a Spravedlnost. To jsou ty rytířské hvězdy.“ Král začínal cítit, že Jan měl pravdu. První, co král udělal, aby napravil, co se napravit dá, bylo, že propustil z věže královnu Žofii, omluvil se jí a smířil se s ní. Od toho dne král méně vyjížděl na lov, víc se staral o své království a víc dbal toho, aby vládl spravedlivě. Bylo to tím, že král sám na sobě poznal, jak lidská duše patří do jiného království, než je to jeho, a tam že skutečně vládne jiný Král.

Lidé začali Václavovi věřit, zamilovali si ho a vážili si ho. Aby měli svatého Jana Nepomuckého stále na očích a ve svých myslích, stavěli si jeho sochu skoro na každém mostě v celé zemi. A nejen v ní, i v zemích okolních. Kolem hlavy mu připevnili pět zlatých hvězd a do rukou mu vložili kříž s Ukřižovaným.⁹⁷

Příloha č. 11 – Zadání CA dovednosti

CENTRUM DOVEDNOSTI

Rozstříhané obrázky soch světců složte dohromady a nalepte na čtvrtky. Nad obrázek světce napište jeho jméno.

☺ Nebudete-li si vědět rady, nahlédněte do hledačky S Marií Gabrielou Lažanskou za barokní krásou maněťínskou.

Zdroj: vlastní fotografie

⁹⁷ RENČ, Ivan. *Kytice z královské zahrady: příběhy svatých ochránců Čech a Moravy pro děti*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1993. 114 s. ISBN 80-7113-073-7, s. 51 – 59.

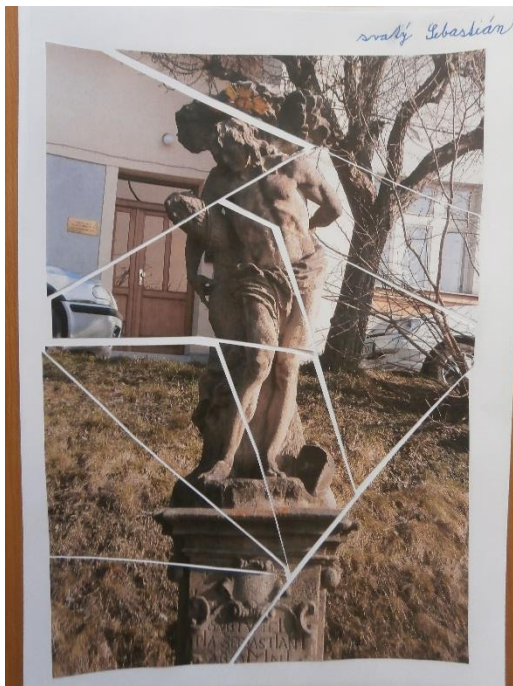
Příloha č. 12 – Rozstřihané obrázky soch světců

Zdroj: vlastní fotografie

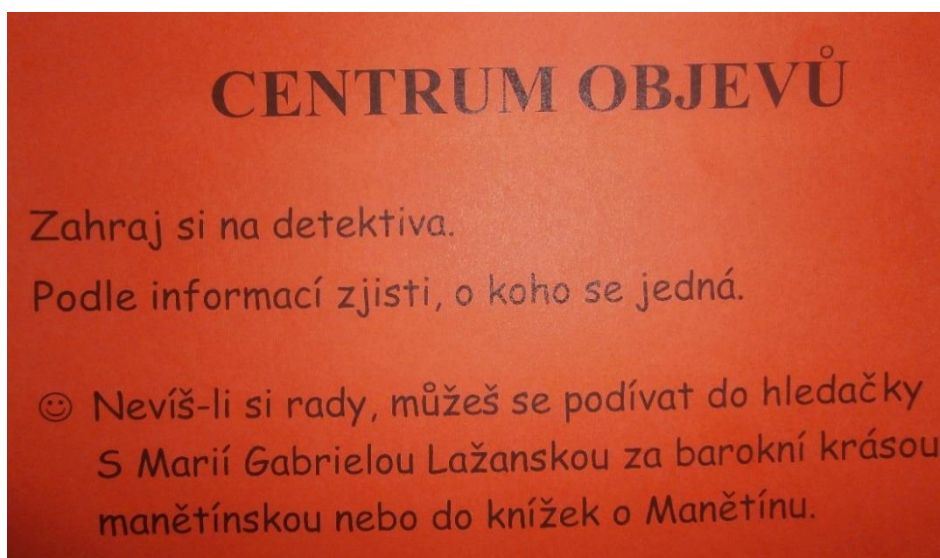
Příloha č. 13 – Řešení CA dovednosti

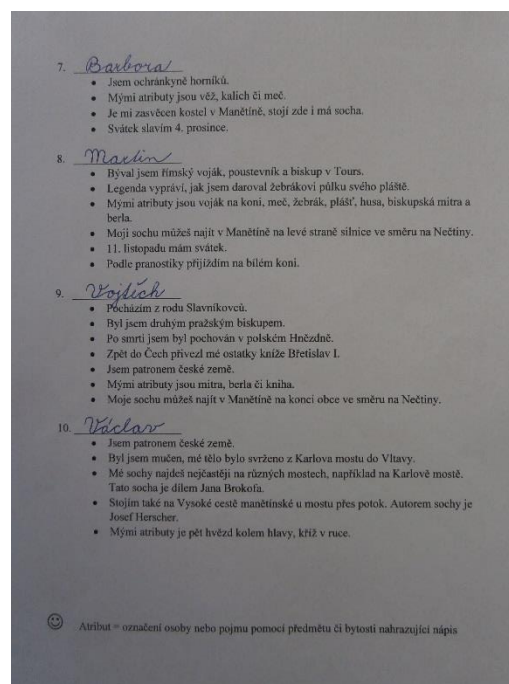
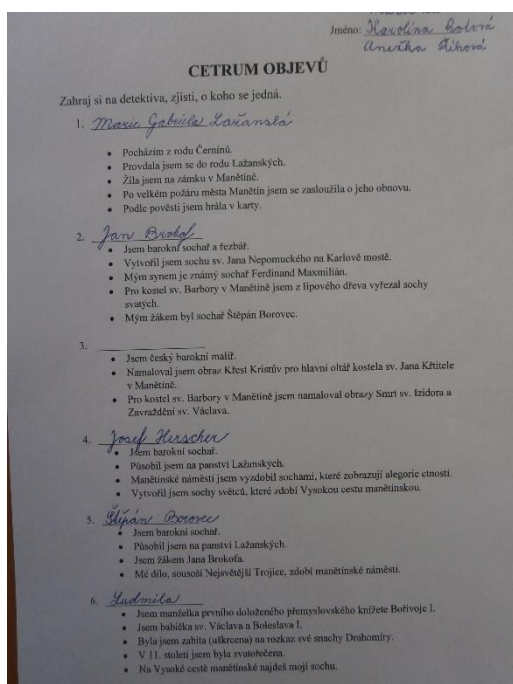
Zdroj: vlastní fotografie

Příloha č. 14 – Zadání CA objevy

Zdroj: vlastní fotografie

Příloha č. 15 – Řešení CA objevy

Zdroj: vlastní fotografie

Příloha č. 16 – Zadání CA ateliér

CENTRUM ATELIÉR

Na čtvrtku A3 nakreslete mapu k hledačce S Marií Gabrielou Lažanskou za barokní krásou manětínskou.

Použijte pastelky nebo rozmazávací křídly.

- ☺ Inspiraci hledejte v básni.
- ☺ Můžete nahlédnout na mapy jiných hledaček.

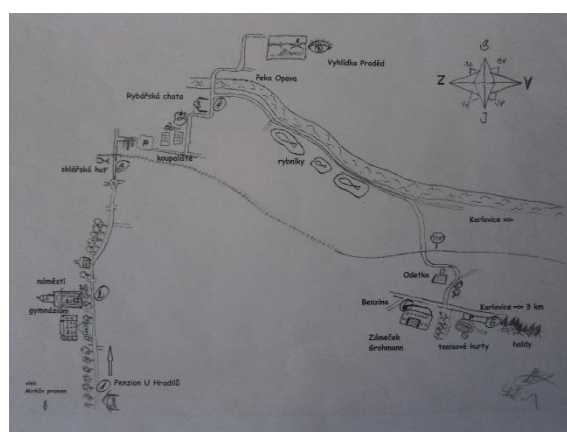
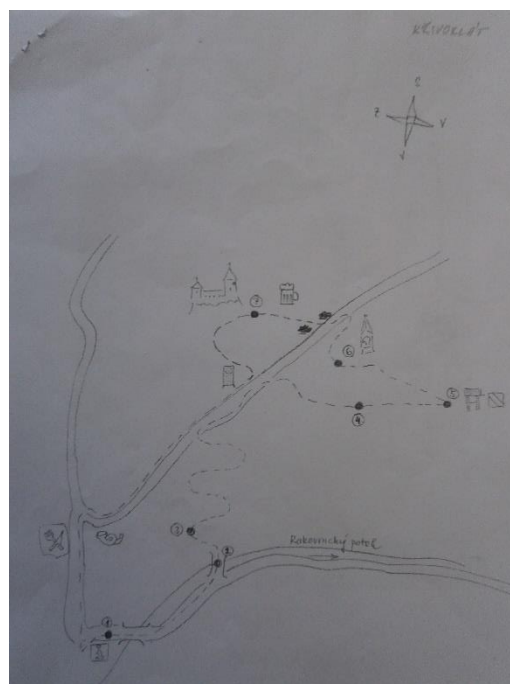
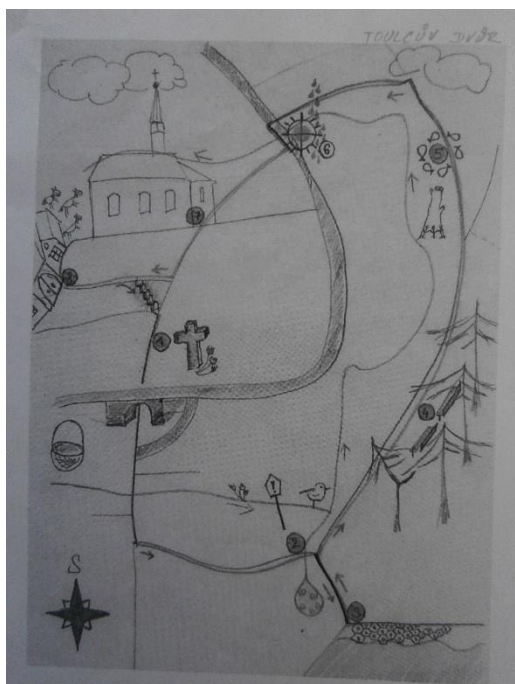
Zdroj: vlastní fotografie

Příloha č. 17 – Řešení CA ateliér

Zdroj: vlastní fotografie

Příloha č. 18 – Mapy hledáček

Zdroj: Questing [online]. Dostupné z URL: <[http:// www.questing.cz/Kde-hledat-hledacky.aspx](http://www.questing.cz/Kde-hledat-hledacky.aspx)> [cit. 2014-03-22].

Příloha č. 19 – Fotografie z realizace

Zdroj: vlastní fotografie

Příloha č. 20 – Fotografie města

radnice města

terasa se zámkem

zámek zpředu

zámek z parku

zámecký anglický park

zámecká francouzská zahrada

kulturní dům

manětínská škola

Manětínský potok

koupaliště, v pozadí kostel sv. Barbory

kostel sv. Barbory

kostel sv. Jana Křtitele

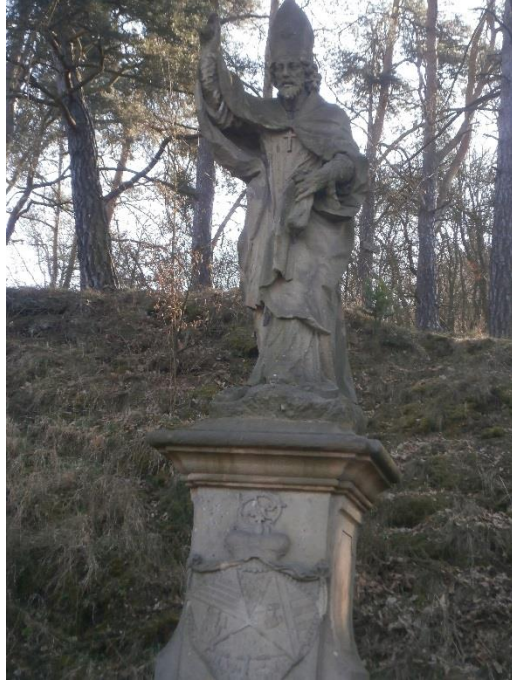
socha Moudrosti

socha Spravedlnosti

sousoší Nejsvatější Trojice

sv. Raymund